

Ernest Hemingway THE OLD MAN AND THE SEA London 1957

Senis vieniui vienas žvejojo su savo laiveliu Golfo srovėje ir per aštuoniasdešimt keturias dienas nieko nepagavo. Pirmąsias keturiasdešimt dienų su juo buvo berniukas. Bet po keturiasdešimt dienų, kai seniui vis tiek nepasisėkė sužvejoti nė vienos žuvies, tėvai pasakė berniukui, kad senis yra tikras *salao*, vadinasi, paskutinis nevykėlis, ir liepė pereiti į kitą laivelį, kuris jau pirmą savaitę parvežė tris puikias žuvis. Berniukui buvo gaila žiūrėti, kaip senis kasdien grįžta tuščiomis, ir jis visada nubėgdavo į pajūrį, padėdavo jam parnešti susuktas virves arba kobinį, žeberklą ir burę, suvyniotą ant stiebo. Burė buvo užlopyta maišais nuo miltų ir suvyniota atrodė tarsi amžino pralaimėjimo vėliava.

Senis buvo liesas ir suvargęs, gilių raukšlių išvagotu sprandu. Nepavojingas odos vėžys, kurį sukelia saulės spinduliai, atsimušę nuo tropikų jūros paviršiaus, išmargino jo skruostus rudomis dėmėmis. Tos dėmės ėjo veidais žemyn ligi pat kaklo. Ant senio rankų juodavo gilūs randai, kuriuos išraižė virvė, traukiant didelę žuvį. Tačiau nė vienas iš šių randų nebuvo Šviežias. Jie buvo seni nelyginant plyšiai išdžiūvusioje dykumoje.

Viskas 30 buvo sena, išskyrus akis, o jos buvo tokios pat spalvos, kaip jūra, linksmos ir drąsios:

— Santjagai,— tarė jam berniukas, kai juodu kopė į krantą, ant kurio buvo ištrauktas senio laivelis.

— Aš vėl galiu plaukti su tavim. Mes jau uždirbome truputį pinigų.

Senis išmokė berniuką žvejoti, ir berniukas mylėjo jį

— Ne,— tarė senis.— Tu pataikei į laimingą laivelį. Pasilik jame.

— Nejaugi tu neprisimeni, kaip aštuoniasdešimt septynias dienas nieko nepagavai jūroje, o paskui ištisai tris savaites mes kasdien ištraukdavom po didelę žuvį.

— Prisimenu,— tarė senis.— Aš žinau, tu ne todėl palikai mane, kad netikėjai.

— Mane tėtis privertė. Aš dar mažas ir turiu jo klausyti.

— Žinau,— tarė senis.— Taip ir turi būti.

— Jis nelabai tiki.

— Taigi,— tarė senis.— Tačiau mes tikime. Ar ne?

— Žinoma,— tarė berniukas.— Nori, aš tau pastatysiu alaus Terasoje? O paskiau nunešim visus rykus namo.

— Kodėl ne? — tarė senis.— Jei žvejys vaišina žvejį...

Jie atsisėdo Terasoje, ir daugelis žvejų šaipėsi iš senio, bet šis nepyko ant jų. Senesnieji žvelgė į jį su užuojauta, nors ir stengėsi to neparodyti. Jie mandagiai šnekėjosi ir apie srovę, ir apie tai, į kokį gylį buvo užmetę meškeres, ir kad stojo geri orai, ir ką jie matė jūroje. Tie, kuriems tą dieną pasisekė, jau buvo sugrįžę iš žūklės. Išskrodę savo marlinus, jie užvertė juos skersai dviejų lentų ir, po du paėmę už lentų galų, nunešė į žuvų sandėlį. Iš čia žuvis šaldytuvuose ėjo į Havanos turgų. Žvejai, kurie pagavo ryklių, pristatė juos į ryklių apdirbimo įmonę kitoje įlankos pusėje. Tenai žuvis pakabino ant blokų ir virvių, išėmė iš jų kepenis, nupjovė pelekus, nulupo odą, supjaustė mėsą pailgais gabalais ir pasūdė.

Kai vėjas pūsdavo iš rytų, jis atnešdavo ryklių perdirbimo įmonės smarvę; tačiau šiandien dvoko beveik nebuvo, nes vėjas pasisuko, ėmė pūsti iš šiaurės, o paskui ir visai nutilo. Terasoje buvo saulėta ir malonu.

- Marlinas — kardžuvės rūšis.

— Santjagai,— tarė berniukas.

— Ką? — atsiliepė senis. Jis laikė rankoje savo stiklą ir galvojo apie senas dienas.

— Nori, prigaudysiu sardinių rytdienai?

— Ne. Geriau pažaisk beisbolą. Aš dar galiu irkluoti, o Rodželio užmes tinklą.

— Paimk mane. Jeigu man negalima su tavim žvejoti, tai šiaip kuo nors tau padėsiu.

— Juk tu pavaišini mane alumi,— tarė senis.— Tu jau tikras vyras.

— Kiek metų aš turėjau, kai pirmą kartą paėmei mane į jūrą?

— Penkerius, ir tavęs vos neužmušė dar nenusilpus žuvis, kai aš įverčiau ją į laivelį ir ji vos nesuskaldė jo į šipulius. Prisimeni?

— Prisimenu, kaip ji blaškėsi ir plakė uodega, kaip sutrupino suoliuką, kaip tu trankei ją su kuoka.

Prisimenu, tu nubloškei mane į laivelio priekį, kur gulėjo susuktos šlapios virvės; visas laivelis drebėjo, o tavo kuoka trinksėjo, lyg būtum medį kapojęs, ir salsvas kraujo kvapas sklido aplinkui.

— Ar tu iš tikrųjų tai prisimeni, o gal aš tau vėliau pasakojau?

— Aš prisimenu viską nuo tos dienos, kai mudu pirmą kartą drauge išplaukėm į jūrą. Senis pažvelgė į jį paraudusiomis nuo saulės, patikliomis akimis.

— Jeigu tu būtum mano sūnus, aš ir dabar surizikuočiau pasiimti tave kartu,— tarė jis.— Bet tu turi tėvą, motiną ir pataikei į laimingą laivelį.

— Prigaudyt! tau sardinių? Aš taip pat žinau, kur galima gauti keturis prievilus.

— Dar liko jų nuo šiandien. Aš padėjau juos į dėžę su druska.

— Geriau aš tau atnešiu keturis šviežius prievilus.

— Viena,— tarė senis.

Jis niekada neprarasdavo nei vilties, nei tikėjimo ateitimi, ir dabar jo dvasia stiprėjo, tarsi gaiviam vėjui papūtus nuo jūros.

— Du,— tarė berniukas.

— Tebūnie du,— sutiko senis.— Tu kartais nenudžiovei jų?

— Prireikus galėjau ir taip padaryti,— tarė berniukas.— Bet aš juos pirkau.

— Ačiū,— tarė senis.

Jis buvo per daug paprastas, kad imtų galvoti, kada pasidarė toks nuolankus. Tačiau jis žinojo, kad pasidarė toks, neprarasdamas nei garbės, nei tikro išdidumo.

— Jeigu srovė nepasikeis, rytoj bus geras oras,— tarė senis.

— Kur tu žvejosi? — paklausė berniukas.

~ — Toli nuo kranto, o grįšiu, kai pasikeis vėjas. Ketinu išplaukti, prieš aušrą.

— Pasistengsiu saviškį prikalbėti, kad jis taip pat žvejojų toliau nuo kranto,— tarė berniukas.— Tuomet mes galėsime tau padėti, jeigu užkibs didelė žuvis.

— Taviškis nemėgsta per toli plaukti.

— Taip,— tarė berniukas.— Bet aš būtinai ką nors pastebėsiu, ko jis negali matyti, pavyzdžiui, kokį paukštį, o tada jį prikalbėsiu plaukti paskui auksines skumbres.

— Argi jo akys tokios prastos?

— Jis jau beveik apako.

— Keista,— tarė senis.— Jis niekada negaudė vėžlių. Jie tai ir sugadina akis.

— Bet tu tiek metų gaudei vėžlius prie Moskito kranto ir matai kuo puikiais.

— Aš — nepaprastas senis.

— O tau užteks jėgų ištraukti didelę žuvį?

— Manau, kad užteks. Viską nulemia įgudimas.

— Parneškime namo rykus,— tarė berniukas.— O paskiau aš paimsiu tinklą ir eisiu gaudyti sardinių.

Jie ištraukė iš laivelio žvejybos įrankius. Senis ant peties nešė stiebą, o berniukas — medinę dėžę su stipriai susuktomis rudomis virvėmis, kobinį ir žeberklą su kotu. Dėžė su jauku buvo palikta užpakalinėje laivelio dalyje kartu su kuoka, kuri vartojama stambiai žuviai apsvaiginti, kai ji pritraukiama prie laivelio. Niekas nebūtų apvogęs senio, tačiau burę ir virves reikėjo parnešti namo, kad nesudrėktų nuo rasos. Nors senis ir buvo tikras, jog niekas iš vietinių gyventojų jo neapvogs, vis dėlto pagalvojo, kad laivelyje paliktas kobinys ir žeberklas gali tik be reikalo sugundyti žmogų.

Jie užkopė keliu iki senio lūšnelės ir įėjo į vidų pro atviras duris. Senis atrėmė stiebą su užvyniota bure į sieną, o berniukas šalia padėjo dėžę ir visa kita. Stiebas buvo bemaž tokio pat ilgio, kaip ir lūšnelė. Lūšnelė buvo sukrauta iš kietų karališkosios palmės, vadinamos *guano*, lapų; joje stovėjo lova, stalas, kėdė, plūktinėje asloje buvo išmūrytas ugniakuras. Čia senis virdavo su medžio anglimis. Ant rudų sienų, suklotų iš plokščių gyslotų *guano* lapų, kabojo spalvoti viešpaties Jėzaus širdies ir nekaltosios mergelės paveikslėliai. Tai buvo jo žmonos palikimas. Kažkada čia kabojo ir nuspalvinta žmonos fotografija, bet jis nukabino ją, nes ji per daug pabrėždavo jo vienatvę. Nuotrauka dabar gulėjo kampe ant lentynos, po švariais senio marškiniais.

— Ką turi vakarienei? — paklausė berniukas.

— Katiliuką geltonųjų ryžių su žuvimi. Nori?

— Ne. Namie pavalgysiu. Užkurti tau ugnį?

— Nereikia. Užsikursiu vėliau. O gal valgysiu ryžius nešildytus.

— Ar galiu paimti tinklą?

— Žinoma.

Jokio tinklo seniai nebuvo; berniukas prisiminė, kada jie pardavė jį. Tačiau juodu kiekvieną dieną apsimesdavo, kad senis turi tinklą. Nebuvo nei katiliuko su geltonaisiais ryžiais, nei žuvies, ir berniukas tai žinojo.

— Aštuoniasdešimt penki — laimingas skaičius,— tarė senis.— O ką, jeigu rytoj aš pargabėčiau žuvį, kurį išdarinėta svertų tūkstantį svarų?

— Susirasiu tinklą ir prigaudysiu sardinių. Pasėdėsi ant slenksčio prieš saulutę?

— Taip. Aš turiu vakarykštį laikraštį, pasiskaitysiu apie beisbolą.

Berniukas nežinojo, ar senis iš tikro turi vakarykštį laikraštį, ar tai irgi tik prasimanymas. Tačiau jis išsitraukė jį iš palovės.

— Perikas davė jį man vyno krautuvėje,— paaiškino senis.

— Aš prigaudysiu sardinių ir sugrįšiu. Padėsiu jas kartu ant ledo, o rytą pasidalysim. Kai sugrįšiu, tu papasakosi man apie beisbolą.

— „Jankiai“ negali pralošti.

— Kad tiktai jų nesupliektų Klivlendo „Indėnai“.

— Pasitikėk „Jankiais“, sūneli. Prisimink didįjį Di Madžio.

— Aš bijau ne tik Klivlendo „Indėnų“, bet ir Detroito „Tigrų“.

— Būk ramus. Nejaugi tu dar pradėsi bijoti ir Cincinačio „Raudonųjų“, ir Čikagos „Baltųjų kojinių“?

— Perskaityk viską, papasakosi man, kai grįšiu.

— Ar tau neatrodo, kad mums reikėtų nusipirkti loterijos bilietą su skaičiumi aštuoniasdešimt penki? Rytoj aštuoniasdešimt penkta diena.

— Galime nusipirkti,— tarė berniukas.— Bet gal geriau pirkti su skaičiumi aštuoniasdešimt septyni? Juk praėjusį kartą praėjo aštuoniasdešimt septynios dienos.

— Niekas dusyk nesikartoja. O tu galėtum gauti, aštuoniasdešimt penktą?

— Aš užsakysiu.

— Viengubą. Už pustrėčio dolerio. Iš ko mums juos pasiskolinti?

— Niekai. Aš bet kada galiu pasiskolinti pustrėčio dolerio.

— Aš, turbūt, irgi galėčiau. Tačiau stengiuosi nesiskolinti. Iš pradžių tu skolinies, o paskiau prašai išmaldos.

— Nepersišaldyk, seru,— tarė berniukas.— Neužmiršk, kad dabar jau rugsėjis.

— Tai mėnuo, kada pasirodo didžiosios žuvys. Kiekvienas moka žvejoti gegužyje.

— Na, aš eisiu sardinių gaudyti.

Kai berniukas sugrįžo, saulė buvo jau nusileidus, o senis miegojo kėdėje. Berniukas paėmė nuo lovos seną kareivišką antklodę ir uždengė ja kėdės atkaltę ir senio pečius. Tai buvo nepaprasti pečiai — galingi, nors ir labai seni; sprandas taip pat buvo stiprus, ir raukšlių nesimatė, kai senis miegojo, nulenkęs galvą.

Jo marškoniai buvo ne mažiau sulopyti, negu burė, o lopai išblukę nuo saulės nelygiomis dėmėmis. Senio veidas vis dėlto buvo labai senas ir dabar, per miegą, kai akys buvo užmerktos, atrodė lyg negyvas. Laikraštis gulėjo ant kelių, prispaustas alkūne, kad nenupūstų vakaro vėjas. *Jis* buvo basas.

Berniukas nežadino jo ir nuėjo, bet kai jis vėl sugrįžo, senis tebemiegojo.

— Gana miegoti,— tarė berniukas, dėdamas ranką jam ant kelių.

Senis pravėrė akis, ir valandėlę jam atrodė, kad jis grįžta iš kažkur labai toli. Paskiau nusišypsojo.

— Ką atnešei? — paklausė jis.

— Vakarienę, — tarė berniukas. — Tuoju mes vakarieniausim.

— Aš nelabai alkanas.

— Eikš Čia ir valgyk. Nevalgęs žuvies negaudysi.

— Man tekdavo,— tarė senis keldamasis.

Jis paėmė laikraštį ir sulenkė jį; paskiau ėmė dėlioti, antklodę.

— Nenusiimk antklodės,— tarė berniukas.— Pakol aš gyvas, tau neteks žvejoti nevalgus.

— Tada saugok save ir gyvenk kuo ilgiau,— tarė senis.— O ką mudu valgysim?

— Juodųjų pupų su ryžiais, keptų bananų ir troškintos jautienos.

Berniukas atnešė maistą su metaliniais dubenėliais iš Terasos. Peilius, šakutes ir Šaukštus, atskirai suvyniotus į popierines servetėles, jis buvo susidėjęs į kišenę.

— Kas tau visa tai davė?

— Martynas. Restorano šeimininkas.

— Reikės jam padėkoti.
— Aš jau padėjau,— tarė berniukas.— Gali nesirūpinti.
— Aš jam duosiu didelės žuvies papilvę,— tarė senis.— Juk jis ne pirmą kartą mums padeda?
— Tai jau ne pirmą.
— Tada vienos papilvės neužteks. Jis mums labai geras.
— Jis nepašykštėjo net alaus.
— Aš labiausiai mėgstu konservuotą alų.
— Žinau. Bet čia yra Hetji alus su buteliais. Butelius aš jam gražinsiu.
— Tu iš tikrųjų šaunus,— tarė senis.— Gal jau valgysim?
— Aš seniai raginu tave,— Švelniai prikišo jam berniukas.— Ir neatidarau dubenėlių, kol tu atsisėsi prie stalo.
— Aš jau pasiruošęs,— tarė senis.— Juk reikėjo man nusiprausti.
„Kur tu galėjai nusiprausti?“—pagalvojo berniukas. Vanduo buvo už dviejų kvartalų. „Reikės atnešti jam vandens, muilo ir padorų rankšluostį. Kodėl aš toks nerūpestingas? Reikia gauti jam kitus marškinius ir žieminį švarką, kokio nors apavo ir dar vieną antklodę.“
— Gardi mėsa,— tarė senis.
— Papasakok man apie beisbolą,— paprašė jį berniukas.
— Amerikos lygoje pirmąją „Jankiai“, kaip aš ir sakiau,— patenkintas sumurmėjo senis.
— Bet Šiandieną jie pralošė,— tarė berniukas.
— Tai nieko nereiškia. Didysis Di Madžio vėl geros formos.
— Jis vienas — tai dar ne visa komanda.
— Suprantama. Tačiau jis viską nulemia. Kitoje lygoje — Bruklino ir Filadelfijos — aš už brukliniečius. O paskiau aš prisiminiau Diką Saizlerį. Tai pasiutusiai smūgiuodavo per rungtynes senajame parkelyje.
— Niekas su juo nesusilygins. Jis muša toliausia už visus.
— Atsimeni, jis ateidavo į Terasą? Aš norėjau jį pakviesti Žūklėn, bet nediršau. Tada aš paprašiau, kad tu jį pakviestum, bet ir tu neišdrįsai.
— Prisimenu. Padariau klaidą. Jis tikriausiai būtų sutikęs. Ir mes būtume turėję ką prisiminti iki pat mirties.
— Kad taip didįjį Di Madžio pasiėmus su savim į žūklę,— tarė senis.— Sako, jo tėvas buvo žvejys. Gal jis ir pats kada nors buvo vargšas ir nepasididžiutu.
— Didžiojo Saizlerio tėvas niekada nebuvo vargšas; jis žaidė tikrose komandose, kai jam buvo tiek metų, kiek man dabar.
— Kai aš buvau tavo metų, tarnavau junga burlaivyje, kuris plaukiojo Afrikos pakraščiu. Ir vakarais matydavau liūtus pakrantėje.
— Tu man jau pasakojai.
— Apie ką mudu kalbėsime: apie Afriką ar apie beisbolą?
— Geriau apie beisbolą, — atsakė berniukas. — Papasakok man apie didįjį Džoną MakGrou.
— Jis seniau taip pat užsukdavo į Terasą. Įsigėręs jis būdavo grubus ir sunkiai sukalbamas. Jo galva buvo pramušta tiek beisbolui, tiek arkliams. Jis visados nešiodavosi kišenėje lenktynių programas ir, kalbėdamas telefonu, minėdavo arklių vardus.
— Jis buvo puikus treneris,— tarė berniukas.— Mano tėvas sako, kad jis buvo geriausias treneris pasaulyje.
— Todėl, kad jis pasirodydavo Čia dažniau už kitus,— tarė senis! — Jeigu Diurošė kasmet būtų atvažiavęs pas mus, tavo tėvas jį laikytų geriausiu treneriu.
— O kas, anot tavęs, geresnis treneris? Liukas ar Maikas Gonsalesas?
— Aš manau, kad jie vienas už kitą ne prastesni.
— O geriausias žvejys esi tu.
— Ne. Aš pažinojau ir geresnių.
— *Qué va!*—tarė berniukas.— Pasaulyje yra daug gerų žvejų, yra ir labai puikių. Tačiau tokių, kaip tu, nėra.
— Ačiū. Tu pradžiuginai mane. Tikiuosi, kad neužsikabins per daug didelė žuvis ir tau neteks nusivilti manim.
— Nėra tokios žuvies, kurios tu neįveiktum, jeigu tebesi toks stiprus, kaip anksčiau.

— Aš, gal būt, silpnesnis, negu man atrodo,— tarė senis.— Tačiau esu įgudęs ir kupinas pasiryžimo.

— Dabar eik gulti ir pailsėk iki ryto. Aš nunešiu indus į Terasą.

— Na, tai labos nakties. Ry tą pažadinsiu tave.

— Tu man kaip koks žadintuvas.

— Mano žadintuvas — senatvė. Kodėl seniai taip anksti keliasi? Nejaugi todėl, kad nori prailginti nors šią dieną?

— Nežinau, — atsakė berniukas. — Tiktai žinau, kad jauni miega ilgai ir kietai.

— Prisimenu tai. Pakelsiu tave laiku.

— Aš nemėgstu, kai mane žadina anas žvejys. Tarsi aš turėčiau jo klausyti.

— Suprantu.

— Labanakt, seni.

Berniukas išėjo. Jie valgė be žiburio, ir todėl senis, nusimovęs kelnes, atsigulė tamsoje. Jis suvyniojo jas kartu su laikraščiu į ritinį ir pasidėjo pagalvio vietoje. Susisupęs į antklodę, jis atsigulė ant senų laikraščių, kuriais buvo uždengtos plikos lovos spyruoklės.

Jis greitai užmigo ir sapnavo savo jaunystę, Afriką, ilgus auksinius jos krantus, baltas seklumas — tokias baltas, kad skaudėdavo akis į jas žiūrint — taip pat aukštas uolas ir milžiniškus rusvus kalnagūbrius. Dabar jis kiekvieną naktį artėdavo prie tų krantų, girdėdavo, kaip pašėlusiai kriokia bangų mūša, ir matydavo čiabuvių laivelius, Šokinėjančius per vilnis kranto link. Sapne jis vėl užuosdavo dervos ir pakulų kvapą ant denio ir įtraukdavo krūtinėn Afrikos dvelkimą, kurį nuo kranto atnešdavo rytmečio vėjelis.

Paprastai, pajutęs tą kvapą, jis nubusdavo, apsirengdavo ir eidavo žadinti berniuko. Tačiau šianakt vėjo atneštas žemyno kvapas jį pakėlė labai anksti, jis suprato, kad jaučia jį per sapną, ir miegojo toliau, tikėdamasis susapnuoti baltas uolų viršūnes, iškilusias iš jūros, Kanarų salų uostus ir laivus reide.

Senis jau nebesapnuodavo nei audrų, nei moterų, nei didelių įvykių, nei didelių žuvų, nei muštynių, nei galėtynių, nei savo žmonos. Dabar jis sapnuodavo tik tolimus kraštus ir liūtus vandenyno pakrantėje. Jie žaisdavo prieblandoje tarsi kačiukai, ir jis mylėjo juos, kaip mylėjo berniuką. Tačiau berniukas jam niekada neprisapnuodavo.

Staiga senis nubudo, pažvelgė pro atviras duris į mėnulį, išsivyniojo kelnes ir užsimovė jas. Išėjęs iš lūšnelės, jis nusišlapino ir nužingsniavo aukštyn kylančiu keliu žadinti, berniuko. Nuo rytmetinės vėsumos jį krėtė drebulys. Tačiau senis žinojo, kad drebulys praeis ir jis greitai sušils beirkludamas.

Namo, kuriame gyveno berniukas, durys buvo neužrakintos; jis atidarė jas ir, tyliai statydamas basas kojas, įžengė į vidų. Berniukas miegojo lovelėje, pirmame kambaryje, ir senis aiškiai galėjo jį matyti blyškioje mėnesienoje. *Jis* švelniai paėmė jį už kojos ir laikė ją, kol berniukas nubudo ir atsisukęs pažvelgė į jį. Senis linktelėjo jam, berniukas pastvėrė savo kelnes nuo kėdės, kuri stovėjo šalia lovos, ir užsitraukė jas.

Senis išėjo į lauką, ir berniukas nusekė paskui jį. Jis vis dar niekaip negalėjo pabusti, ir senis, apglėbęs jo pečius, tarė jam:

— Atleisk man!

— *Qué va!* — atsakė berniukas.— Tokia jau vyrų dalia. Jie nusileido prie senio lūšnelės, ir visu keliuėjo tamsoje

basi vyrai, savo laivelių stiebais nešini.

Kai jie pasiekė senio lūšnelę, berniukas paėmė krepšį su valo ritiniais, žeberklą ir kobinį, o senis užsivertė ant peties stiebą, ant kurio buvo suvyniota burė.

— Nori kavos? — paklausė berniukas.

— Pirmiausia padėsim burę ir virves į laivelį, o paskiau išgersim kavos.

Jie gėrė kavą iš kondensuoto pieno skardinėlių užkandinėje, kuri aptarnaudavo žvejus ir būdavo atidaroma labai anksti.

— Kaip miegojai? — paklausė berniukas. Jis beveik visiškai nubudo, nors jam nelengva buvo nusikratyti miegais.

— Kuo puikiausiai, Manolinai,— atsakė senis.— Aš šiandien pasitikiu savimi.

— Aš taip pat,— tarė berniukas.— Dabar aš atnešiu mūsų sardines ir tavo jauką. Maniškis pats nusigabena savo virves. Jam nepatinka, kad jo daiktus neša kiti.

— Mums kitaip išeina,— tarė senis.— Tu buvai vos penkerių metų, kai aš jau leisdavau tau nešti daiktus.

— Žinau,— atsakė berniukas.— Aš tuojau sugrįšiu. Gerk dar kavos. Mums čia duoda skolon. Jis išėjo iš užkandinės ir basas nužingsniavo per koralinius rifus link šaldytuvo, kur buvo laikomas jaukas.

Senis iš lėto gurkšnojo kavą. Jis Žinojo, kad reikia gerai atsigerti kavos, nes daugiau Šiandien nieko nevalgys. Jam jau seniai nusibodo kramtyti, ir jis niekada nebeimdavo pusryčių į jurą. Laivugalyje jis laikė butelį su vandeniu, daugiau jam nieko ir nereikėjo visą dieną.

Berniukas sugrįžo su sardinėmis ir jauku, suvyniotu į laikraštį. Jausdami po kojomis Šiugždantį žvyrą, jie nusileido takučiu prie laivelio, kilstelėjo jį ir nustūmė į vandenį.

— Gero vėjo, seni.

— Ir tau,— atsakė senis.

Jis užmovė virvines irklų kilpas ant įkabų ir, pasilenkęs į priekį, tamsoje pradėjo irtis iš uosto. Nuo kitų sekumų leidosi į jurą kiti laiveliai; nors senis ir negalėjo jų matyti, kai mėnuo užlindo už kalvų, tačiau jis girdėjo, kaip pliuškena krintą į vandenį irklai.

Kartais kas nors sušnekdamas kuriame nors laivelyje. Bet daugumoje laivelių vyravo tylą, kurią trikdė tiktai irklų pliuškenimas. Išplaukę iš uosto, laiveliai pasklido į šalis, ir kiekvienas žvejys leidosi į tą vietą, kur jis tikėjosi pagauti žuvies. Senis buvo nusprendęs žvejoti toli nuo kranto; jis paliko užpakaly savęs žemės kvapą ir yrėsi tiesiai į vandenyną, alsuojantį gaiviu rytmečiu. Plaukdamas ta jo dalimi, kurią žvejai praminė „didžiuoju šuliniu“, jis matė švytinčius gilumoje dumblius. Dugnas toje vietoje staigiai nusileidžia iki septynių šimtų sieksnių gylio, ir vandens srovės, atsimušusios į povandeninius kauburius, sudaro sūkurį, kuriame visada būna įvairiausios žuvies. Čia susirenka didžiuliai pulkai krevečių ir smulkių žuvyčių, o kartais gelmėje būriuojasi daugybė galvokojų naktį jie išskyla į paviršius, ir čia juos puola visos klajojančios žuvys.

Tamsoje senis jautė ryto artėjimą; irkluodamas jis girdėjo virpantį garsą; tai žuvis skraiduolė pakildavo iš vandens ir, su švilpesiu mojuodama savo kietais sparnais, nuplasnodavo į tamsumą. Jis mėgo žuvis skraiduoles — jos buvo jo geriausi draugai okeane. Jis gailėdavosi paukščių, ypač mažyčių ir silpnų jūros kregždžių, kurios nuolat ieško maisto, tačiau beveik niekada jo neranda, ir senis dažnai pagalvodavo: „Paukščių gyvenimas sunkesnis už mūsų, išskyrus grobuonis ir didelius, stiprius paukščius. Kodėl paukščiai sutverti tokie dailūs ir silpnučiai, štai kaip šitos jūros kregždės, jei vandenynas neretai būna toks žiaurus? Jis yra geras ir gražus. Tačiau kartais ima ir pasišiaušia, o paukščiai, kurie, pasinerdami ir klykdami savo liūdnais balsais, skraido virš jo, yra per silpni.“

Jis visada mintyse vadino jūrą *la mar*, kaip vadina ją ispaniškai žmonės, kurie ją myli. Kartais, mylėdami jūrą, jie blogai atsiliepia apie ją, bet visuomet kalba kaip apie moterį, moteriškąją gimine. Kai kurie jaunesni žvejai, tie, kurie vietoje plūdžių naudoja bujas ir turi motorlaivius, pirktus tais laikais, kai gerai mokėdavo už ryklių kepenis, vadina jūrą *el mar*, vyriškąją gimine. Jie kalba apie ją, kaip apie beribį plotą, kaip apie varžovą, o kartais netgi vadina priešū. Tačiau senis visuomet galvojo apie jūrą, kaip apie moterį, kuri gali būti ir maloni, ir ne, o jeigu jos poelgiai būna neapgalvoti ar negerai,— nieko nepadarysi, tokia jau jos prigimtis. „Mėnulis jaudina jūrą tarsi moterį“ galvojo jis.

Jis irklavo ramiai, neįtempdamas jėgų, nes vandenyno paviršius buvo lygus, išskyrus tas vietas, kur srovė sudarydavo sūkurius. Senis leido srovei atlikti už jį trečdalį darbo, ir, kai pradėjo aušti, jis pamatė, jog nuplaukė daug toliau, negu tikėjosi nuplaukti iki to laiko.

„Visą savaitę aš žvejojau giliose vietose ir nieko nepagavau,— galvojo jis.— Šiandien pamėginsiu užmesti ten, kur susirenka būriai bonitų ir albakorių; kad kokios, tenai gali pasimaišyti, ir didelė žuvis.“

Dar visiškai neišaušo, o jis jau buvo užmetęs kabliukus su jauku ir lėtai plaukė pasroviui. Vienas jaukas buvo keturiasdešimties sieksnių gilumoje, kitas — septyniasdešimt penkių, o trečias ir ketvirtas nugrimzdo į žydrą vandenį šimtą ir šimtą dvidešimt penkis sieksnius. Jaukas kabojo galva žemyn, kabliuko kotas, tvirtai pririštas ir užsiūtas, buvo žuvies viduriuose, o ant išlenkimo ir smaigalio buvo priverta šviežių sardinių. Suvertos pro abi akis, jos atrodė kaip girlianda ant plieninio kabliuko pusračio. Didelė Žuvis būtinai turėjo užuosti, kaip maloniai ir viliojamai kvėpia kiekvienas jauko gabaliukas.

Berniukas davė jam du mažučius šviežius tuniukus, arba al-bakores, kuriuos senis tarsi grimzdą užkabino ant ilgiausių valų; ant kitų dviejų jis užmovė didelę mėlynąją skumbrę ir geltonąjį džeką; jomis senis jau naudojosi praėjusį kartą, tačiau žuvys tebebuvo geros, o puikios sardinės teikė joms aromato ir patrauklumo. Kiekvienas valas, storumo sulig geru pieštuku, buvo užnertas ant lankstaus žaliai dažyto koto; tokiu būdu, vos žuviai palietus jauką, kotas turėjo linktelėti. Valai buvo pririšti prie dviejų keturiasdešimties sieksnių ilgio ritinių, o šitie sujungti su kitais atsarginiais ritiniais, tad prirėkus žuvį buvo galima atleisti daugiau kaip tris šimtus sieksnių.

Dabar senis stebėjo, ar nelinksta prie borto Žalių kotų smaigaliai, ir pamažu irklavo, stengdamasis, kad valai eitų į vandenį tiesiai ir nugrimztų kiek reikiant. Visai išaušo; dar akimirka, ir patekės saulė. Saulės kraštelis pasirodė virš jūros, ir senis pamatė kitus laivelius, žemai priglundusius prie vandens; jie buvo plačiai pasklidę srovėje, tačiau laikėsi arčiau kranto. Paskiau saulės šviesa pasidarė skaistesnė, vanduo ėmė tviskėti, o kai saulė pakilo aukščiau, jos spinduliai, atsimušę nuo lygaus jūros paviršiaus, plieskė tiesiog į akis, ir senis irklavo, vengdamas žiūrėti į vandenį. Jis žvelgė į tamsią jūros gelmę, kur buvo nuleisti jo valai. Senis buvo nuleidęs juos tiesiau, negu kiti žvejai, todėl jaukas masino žuvį toje srovės vietoje, kuri buvo jo numatyta. Tuo tarpu kiti žvejai paleisdavo savo valus pasroviui, ir kartais jie pasinerdavo tik šešiasdešimt sieksnių, nors žvejai manydavo, kad jie plaukia šimto sieksnių gylyje.

„O aš,— pagalvojo senis,— visada tiksliai užmetu savo meškeres. Man tiesiog nebesiseka. Tačiau kas žino? Gal būt, šiandien ir man laimė nusišypsos. Nauja diena — nauja viltis. Žinoma, gerai, kai žmogui sekasi. Tačiau man rūpi tikslumas. Kai laimė ateis, aš būsiu pasiruošęs ją sutikti.“

Saulė jau buvo gerokai pakilusi ir, žiūrint į rytus, neberėžė akių. Dabar matėsi tik trys laiveliai; iš čia atrodė, kad jie labai giliai nugrimzdę į vandenį ir beveik nenutolę nuo kranto.

„Visą gyvenimą ryto saulė man rėžė akis,— galvojo jis.— Tačiau iki Šiol aš matau gerai. Vakare galiu žiūrėti tiesiai į saulę, ir juodi ratilai neraibuoja man akyse. O juk saulė vakare šviečia nepalyginti stipriau. Tačiau rytą ji skaudžiai plieskia.“

Tuo metu senis pastebėjo priešais save paukštį fregatą, kuris, ištiesęs savo ilgus juodus sparnus, suko ratus danguje. Suglaudęs juos ant nugaros, paukštis staiga smigo žemyn, o pakilęs vėl ėmė sukti ratu.

— Matyt, kažką jaučia,— garsiai tarė senis.— Veltui čia nesidairyty.

Uis ramiai ir iš lėto irklavo į tą pusę, kur sukosi paukštis. Senis neskubėjo, žiūrėdamas, kad jo valai statmenai eitų į vandenį. Tačiau laivelis jau pamažu lenkė srovę, ir, nors jis tebežvejojo taip pat tiksliai, kaip ir pirma, jo judesiai buvo kiek greitesni, negu anksčiau, prieš pasirodant paukščiui.

Paukštis pakilo aukščiau ir vėl pradėjo sukti ratą, nejudindamas išskėstų sparnų. Staiga jis nūrė, ir senis pamatė, kaip šoktelėjo iš vandens žuvis skraiduolė ir pašėlusiai nuplasnojo virš lygaus jūros paviršiaus. .

— Skumbrė,— garsiai tarė senis.— Didelė skumbrė.

Jis ištraukė iš vandens irklus ir susirado laivugaly nestorą valą. Prie jo galo viela buvo pritvirtintas kabliukas, ant kurio jis užkabino vieną sardinę. Pro laivelio kraštą senis nuleido valą į vandenį ir pririšo jį prie žiedo laivelio gale. Paskiau užmovė jauką ant kito valo ir paliko jį suvyniotą laivelio smaigalio šešėlyje. Sėdęs prie irklų, jis vėl ėmė sekti akimis juodą ilgasparnį paukštį, kuris dabar žvejojo žemai, palei pat vandenį.

Jam bežiūrint, paukštis fregata, suglaudęs ant nugaros sparnus, vėl smigo į vandenį, o paskiau pasiutusiu greičiu, tačiau nesėkmingai nusivijo žuvį skraiduolę. Senis pamatė, kaip didelė skumbrė sujudino vandenį, persekiodama bėgančią nuo jos žuvį. Skumbrė plaukė jai už akių labai greitai, stengdamasi atsidurti po ja tuo akimirksniu, kai žuvis ners žemyn.

„Tenai, matyt, didelės būrys skumbrių,— pagalvojo senis.— Jos plačiai pasklidusios, ir žuviai skraiduolei maža vilties išsigelbėti. O paukštis neturi jokių šansų. Žuvis skraiduolė per didelė jam ir skrenda per greit.“

Senis stebėjo žuvį skraiduolę, kaip ji dar ir dar kartą išnūrė iš vandens ir kaip paukštis fregata veltui stengėsi ją pagauti. „Skumbrė nuplaukė tolyn,— pagalvojo senis.— Ji plaukia per greitai ir per toli. Tačiau, gal būt, aš pagausiu kokią paklydėlę, o, gal būt, netoliese jos sukinėjasi ir mano didžioji žuvis? Juk kažkur ji turi būti.“

Debesys virš žemės dabar dunksojo tarsi kalnagūbriai, o krantas pavirto ilgu žaliu ruoželiu su pilkai melsvomis kalvomis už jo. Vanduo nusidažė tamsiai mėlyna spalva, tokia tamsia, kad-atrodė beveik violetinis. Kai senis žvelgė žemyn, jis matė raudonuojantį planktoną tamsiame vandeny ir

įstabų saulės spindulių atšvaitą. Jis stebėjo, ar jo virvės statmenai leidžiasi į gelmę, ir džiaugėsi, matydamas tiek daug planktono,— tai reiškė, kad čia esama žuvies. Įstabūs saulės atspindžiai vandeny dabar, kai saulė pakilo aukščiau, o taip pat debesų forma virš žemyno žadėjo gerą orą. Tačiau fregata jau beveik dingo iš akių, o vandens paviršiuje nieko nesimatė, tik keletas kuokštelių geltonų, saulės nusvilintų Sargaso juržolių ir violetinė įvairiais atspalviais tviskanti pūslė, panaši į drebučius. Tai portugališka fizali-ja plaukė greta laivelio. Ji pasivertė ant šono, bet paskiau atsitiesė. Plaukė jinai linksmai, žėrėdama saulėje tarsi muilo burbulas, per visą jardą vilkdama paskui save ilgus, violetinius, mirtį nešančius čiuptuvus.

— *Agua mala!* — tarė senis.— Tai kekšė.

Lengvai judindamas irklus, jis pažvelgė į gelmę ir pamatė smulkias žuvytes tos pat spalvos, kaip ir čiuptuvai; jos plaukiojo tarp jų ir tolstancio burbulo šešelyje. Nuodai joms nekenkė. Bet žmogui buvo pavojingi. Kai, seniui traukiant žuvį, tie glitūs violetiniai čiuptuvai prikibdavo prie virvės, jo rankose iki pat alkūnių atsirasdavo žaizdų, tarsi nuo nuodingos gebenės ar vijoklio. Šitas apsinuodijimas pasireikšdavo greitai, ir skausmas nutvilkydavo nelyginant botago kirtis.

Vaivorykštės spalvų burbulai nepaprastai gražūs. Tačiau tai patys klastingiausi jūros gyvūnai, ir senis mėgdavo žiūrėti, kaip juos ryja didieji jūros vėžliai. Pastebėję fizalijas, vėžliai priartėdavo prie jų iš priekio, užsimerkdavo, tokiu būdu' apsisaugodami nuo bet kokio pavojaus, ir suėsdavo jas kartu su visais čiuptuvais. Senis su malonumu stebėdavo, kaip vėžliai ėda tuos burbulus; jis pats mėgdavo po audros traiškyti juos ant kranto, stodamasis kietu padu ir klausydamas jų sproginėjimo.

Jis mėgo žaliuosius vėžlius, nes jie buvo dailūs ir greiti, o taip pat brangiai vertinami, ir su atlaidžia panieka žvelgė į didžiulius, kvailus, geltonšarvius padarus, kurie užsimerkę patenkinti rydavo portugališkas fizalijas ir išmoningai atlikdavo savo meilės reikalus.

Jis neįsivaikė vėžliams prietaringos baimės, nors ilgus metus išplaukiojo su vėžlių gaudytojais. Jam buvo gaila jų, netgi milžiniškų, laivelio ilgumo, storaodžių vėžlių, kurie sverdavo iki tonos. Daugelis žmonių yra negailestingi vėžliams, nes vėžlio širdis dar ilgai plaka po to, kai jis užmušamas ir supiaustomas. „Tačiau mano širdis yra tokia pat, o rankos ir kojos tokios panašios į jų letenas“,— galvojo senis. Jis valgydavo baltus vėžlių kiaušinius, stiprindamas savo jėgas. Jis valgydavo juos visą gegužį, kad būtų stiprus rugsėjo ir spalio mėnesį, kai reikės gaudyti iš tikrųjų dideles žuvis.

Kiekvieną dieną jis taip pat išgerdavo po puodelį ryklio kepenų taukų iš metalinės statinės, stovinčios daržinėje, kur žvejai laiko žūklės prietaisus. Taukų galėjo pasisemti bet kuris žvejys. Daugeliui žvejų jų skonis buvo bjaurus. Tačiau juos gerti vis tik maloniau, negu keltis su tamsa, o, be to, jie puikiai padėdavo nuo peršalimo, gripo ir stiprindavo akis.

Senis pažvelgė aukštyn ir pamatė, kad fregata vėl sukinėjasi virš jūros.

— Surado žuvį,— garsiai tarė jis.

Nė viena žuvis skraiduolė nedrumstė vandens paviršiaus, nesimatė aplinkui ir smulkių žuvų. Tačiau senis staiga pastebėjo, kaip iššoko iš vandens nedidelis tunas, persivertė ore ir nukrito galva žemyn į vandenį. Tunas blykstelėjo saulėje sidabru, o jam nukritus, ėmė šokinėti kiti tunai, taškydami vandenį ir ilgais šuoliais persekiodami smulkias žuvis. Jie nardė aplink, vydami žuvytes priešais save.

„Jeigu jie per greit neplauks, aš juos pavysiu“,— pagalvojo senis, stebėdamas, kaip tunų būrys suplakė vandenį į putas, o fregata dabar nardė, gaudydama žuvytes, kurias baimė išvijo į vandens paviršių.

— Paukštis — didelis žvejo pagalbininkas,— tarė senis. Tuo metu laivelio užpakaly išsitempė valas, kurio galą senis

laikė primynęs koja; jis metė irklus ir, stipriai nutvėręs virvę, ėmė ją traukti, jausdamas nedidelio timpčiojančio tuno svorį. Valas trūkčiojo vis stipriau, ir jis pamatė melsvą žuvis nugarėlę ir auksu tviskančius jos šonus, dar prieš įmesdamas ją per bortą į laivelį. Tunas gulėjo prieš saulę laivelio gale — masyvus, panašus į lieta kulką; išsproginęs dideles beprasmiškas akis, jis skyrėsi su gyvenimu, pašėlusiai plakdamas į valtį dugną dailia, lanksčia uodega. Senis iš gailėsčio užmušė jį, suduodamas jam per galvą, o paskiau, dar tebevirpantį visu kūnu, nuspyrė koja į laivugalio perdangos šešėlį.

— Albakorė,— garsiai tarė jis.— Iš jos išeis puikus jaukas. Ji svertų kokius dešimt svarų.

Senis negalėjo prisiminti, kada jis pirmą kartą pradėjo garsiai kalbėtis su savimi. Anksčiau jis dainuodavo, būdamas vienas, o kartais dainuodavo ir naktį, stovėdamas sargyboje, kai dar plau-

kiojo burlaivių arba gaudė vėžlius. Galimas dalykas, kad jis tuomet pradėjo vienas garsiai kalbėti, kai jį pametė berniukas ir jis liko visai vienas. Bet senis to neprisiminė. O žvejojami drauge, jie kalbėdavo tikrai tada, kai reikėjo kalbėti. Jie šnekėdavosi naktį arba tada, kai blogas oras neduodavo nieko veikti. Jūroje neįprasta daug kalbėti be svarbaus reikalo, ir senis taip pat laikėsi tokio įsitikinimo. Tačiau dabar jis dažnai garsiai išsardavo savo mintis, nes niekam jos negalėjo įknyti.

— Jeigu kas nors išgirstų mane garsiai kalbant, tikriausiai pamanytų, kad man ne visi namie,— tarė jis garsiai.— Bet aš neišprotėjau ir todėl nesibijau. Bepigu turtuoliams: jie laivuose turi radiją, kuris gali kalbėti su jais ir pasakoti apie beisbolą.

„Deja, dabar ne laikas galvoti apie beisbolą,— tarė sau senis.— Dabar laikas galvoti tik apie vieną dalyką. Apie tai, dėl ko aš gimiau. Gal būt, netoli šito tunų būrio plaukioja didžioji mano žuvis,— pagalvojo jis.— Juk aš sugavau tikrai vieną nuo būrio nuklydusią albakorę. O jos ieško maisto toli nuo kranto ir plaukia labai greitai. Visa, kas šiandien pasirodo jūros paviršiuje, keliauja labai greitai į Šiaurės rytus. Kažin ar visuomet taip būna šiuo dienos metu? O gal tai nežinomas man oro permainos ženklas?“

Jis nebematė žalios kranto juostos; jo akys įžiūrėjo tikrai melsvų kalnagūbrių viršūnes, kurios atrodė baltos, tarsi sniegu užklotos, o debesys virš jų priminė aukštus sniego kalnus. Jūra buvo nepaprastai tamsi, ir saulės spinduliai lūžo vandeny. Pakilusi į zenitą, saulė užgesino miriadus planktono žiežirbų; tamsiam vandeny senis matė tikrai dideles vaivorykštės spalvų dėmes nuo lūžtančių jame saulės spindulių ir valus, einančius tiesiai į gelmę, kuri čia siekė visą mylią.

Tunai — žvejai visas šios rūšies žuvis vadindavo tunais, skirdami tikruosius jų vardus tik tuomet, kai nešdavo jas į turgų arba parduodavo jauko vietoje — vėl nunėrė į gilumą. Saulė kepino, ir senis juto, kaip ji degina jam sprandą; prakaitas, seniui irkluojant, čiurkšlėmis žliaugė per nugarą.

„Aš galėčiau plaukti pasroviui,— pagalvojo jis,— ir numigti, užsinėręs valą už kojos nykščio. Tačiau šiandien yra aštuoniasdešimt penktoji diena, ir man nereikia snausti.“

Kaip tik tą akimirką jis pastebėjo, kad vienas iš žaliųjų meškerkočių smarkiai palinko prie vandens.

— Pagaliau, — tarė jis. — Pagaliau. — Ir ištraukė iš vandens irklus, stengdamasis nepajudinti laivelio.

Senis siekė valo ir atsargiai nutvėrė jį dešinės rankos nykščiu ir smiliumi. Jis nejautė nei įtampos, nei svorio ir laikė valą nesuspaustą. Bet štai jį vėl trūktelėjo. Šį įkartą trūktelėjimas buvo nedrąsus ir nestiprus, ir senis puikiai žinojo, ką tai reiškia. Šimto sieksnių gelmėje marlinas rijo sardines, suvertas ant namų darbo kabliuko smaigalio ir išlenkimo, toje vietoje, kur jis buvo išlindęs iš nedidelio tuno galvos.

Senis lengvai laikė valą, o kaire ranka atsargiai atrišo jį nuo meškerkočio. Dabar jis galėjo laisvai slysti jam tarp pirštų, nesukeldamas Žuviai įtarimo.

„Taip toli nuo kranto ir dar tokiu metų laiku žuvis turėtų būti didelė,— pagalvojo jis.— Valgyk, žuvie. Valgyk. Valgyk, prašau. Sardinės tokios Šviežios, o tau taip šalta, taip tamsu šešių šimtų pėdų gelmėje. Apsisuk dar vieną kartą tamsoje, sugrįžk ir valgyk.“

Jis pajuto silpną, atsargų trūktelėjimą, o paskiau ir stipresni,— matyti, sardinės galvą sunkiau buvo nuplėšti nuo kabliuko. Po to viskas nurimo.

— Eikš,— garsiai tarė senis.— Prisiartink dar kartelį. Pauostyk. Argi jos ne puikios? Užkąsk jų gerai, o tuomet gausi ir tuną. Kietą, šaltą ir gardų. Nesivaržyk, žuvie. Valgyk, prašom.

Jis laukė, laikydamas valą tarp smiliaus ir nykščio, stebėdamas jį ir kitas meškeres, nes žuvis galėjo pakilti aukštyn arba nerti giliau. Ir staiga valas vėl ėmė virpčioti.

— Ji užkibs,— garsiai tarė senis.— Duok dieve jai sveikatos. Deja, ji neužkibo. Ji pasitraukė, ir senis nebejuto valo trūkčiojimo.

— Ji negalėjo pabėgti,— tarė jis.— Dievas mato, ji negalėjo pabėgti. Ji tik apsisuka. Gal būt, ji kartą jau buvo užkibusi ir prisimena tai.

Bet štai jis vėl pajuto lengvą virvelės timpčiojimą, ir jam pasidarė linksmiau.

— Ji tik apsisuko,— tarė jis.— Dabar ji tikrai užkibs. - Senis buvo laimingas, jausdamas, kaip žuvis pamažu timpčioja

valą, bet staiga jis pajuto kažką neapsakomai sunkaus. Tai buvo žuvies svoris, ir jis leido valui slysti žemyn, žemyn, žemyn ir išvynioti vieną iš atsarginių ritinių. Nors valas, vos vos prilaikomas, lengvai slydo tarp senio pirštų, jis vis dėlto juto didžiulį svorį, kuris tempė jį žemyn.

— Tai bent žuvis! — tarė jis.— Užkibo žiomenų kraštu už kabliuko ir nori pasprukti kartu su juo.

„Ji vis tiek apšiuręs ir praris kabliuką“,— pagalvojo senis. Jis nepasakė garsiai savo minties, bijodamas prasiatiti blogą valandą. Jis žinojo, kokia tai didelė žuvis, ir mintyse įsivaizdavo, kaip ji neria vis gilyn į tamsumą su tunu skersai žiomenų. Tuo metu žuvis sustojo, bet jos svorį senis tebejuto. Paskiau svoris padidėjo, ir jis atleido valą. Akimirką jis prilaikė jį nykščiu ir smilium, svoris vėl padidėjo, ir kažkas patempė valą tiesiai žemyn.

— Prarijo,— tarė senis.— Dabar tegu sau ėda. Jis netrukdė valui slysti tarp pirštų, o kairiaja ranka pririšo laisvą dviejų atsarginių ritinių galą prie kitos meškerės atsarginių ritinių kilpos. Dabar jis buvo pasiruošęs. Jis turėjo atsargoje tris ritinius, po keturiasdešimt sieksnių kiekvieną, tokio pat gero valo, kaip tas, kuriuo laikė žuvį.

— Na, ėsk dar, — tarė jis. — Ėsk, kiek tik tau lenda.

„Ėsk taip, kad kabliuko smaigalys pataikytų tau į širdį ir užmuštų tave vietoje,— pagalvojo jis.— Iškil į paviršių ir leisk man įsmeigti į tave žeberklą. Puiku. Ar tu jau pasiruošus? Pasisotinau iki valiai?“

— Jau! — garsiai tarė jis ir, stipriai trūktelėjęs abiem rankom valą, ištraukė kokį jarda, o paskiau vėl ir vėl ėmė trūkti jį, traukdamas virvelę čia viena, čia antra ranka, kiekvieną kartą įtempdamas visą rankų ir kūno jėgą.

Viskas veltui. Žuvis palengva plaukė tolyn, ir senis negalėjo pritraukti jos nė per colį. Valas buvo stiprus, pritaikytas didelėms žuvims, ir senis laikė jį, persimetęs per nugarą, kol jis įsitempė taip smarkiai, kad nuo jo ėmė šokinėti vandens lašeliu-kai. Tada valas negarsiai sušnyptė vandenyje, o jis vis tebelaikė jį, įsiremęs į suoliuką ir lošdamasis atgal visu kūnu. Laivelį pamažu pradėjo nešti į Šiaurės vakarus.

Žuvis plaukė nesustodama, ir laivelis iš lėto judėjo lygiu kaip veidrodis vandens paviršiumi. Kiti jaukai tebebuvo užmesti jūroje, ir senis nieko negalėjo jiems padaryti.

— Tai kad su manim būtų berniukas! — garsiai tarė senis.— Mane tempia žuvis, o aš pats atstoju buksyrinį bitengą. Galėčiau pririšti valą prie laivelio, bet tada žuvis, kad kokios, nutrauks jį. Reikia jį stipriai laikyti ir atleisti tik prireikus. Ačiū dievui, kad ji plaukia, o ne leidžiasi žemyn. Nežinau, ką aš darysiu, jeigu ji sugalvos nerti žemyn. Nežinau, ką darysiu ir tada, jeigu sprogs jos pūslė ir ji nugrims į dugną. Tačiau kažką darysiu. Bene mažai ką aš galiu padaryti?

Užsimetęs virvę ant nugaros, jis stebėjo, kaip ji leidžiasi į vandenį ir kaip laivelis visą laiką plaukia šiaurės vakarų kryptimi.

„Tai greitai ją pribaigs,— pagalvojo senis.— Juk negali ji plaukti amžinai.“

Tačiau praėjo keturios valandos, o žuvis taip pat atkakliai plaukė tolyn į jūrą, traukdama paskui save laivelį, ir senis tebelaikė ant pečių stipriai įtemptą valą.

— Buvo vidudienis, kai ją sugavau,— tarė senis.— Bet iki šiol dar nemačiau, kaip ji atrodo.

Prieš užkirsdamas žuvį, jis smarkiai užsitempė ant kaktos šiaudinę skrybėlę, ir dabar ji skaudžiai jam rėžė odą. Senį troškino, ir jis, atsargiai atsiklaupęs, stengdamasis nepatraukti virvės, prišliaužė kiek galint arčiau laivelio priekio ir viena ranka pasiekė butelį su vandeniu. Senis atkimšo jį ir truputį nugėrė. Paskiau pailsėjo, atsiremęs į laivelio priekį. Jis ilsėjosi, sėdėdamas ant stiebo, ant kurio buvo suvyniota burė, stengdamasis negalvoti, o tik tai taupyti jėgas.

Paskiau jis pažvelgė atgal ir įsitikino, kad žemės jau nebematyti. „Maža bėda,— pagalvojo senis.— Aš visada sugebėsiu grįžti pagal Havanos pašvaistę. Iki saulės laidos daugiau kaip dvi valandos, ir, gal būt, žuvis iškils per tą laiką. Jeigu ne, tai, galimas daiktas, ji išplauks, pasirodžius mėnuliui. O gal saulei tekant. Mėšlungis manęs netampo, ir aš jaučiuosi stiprus. Pagaliau juk ji prarijo kabliuką, o ne aš. Bet kokia tai žuvis, jeigu ji taip tempia! Turbūt, ji stipriai sukando vielą. Norėčiau pamatyti, ją. Norėčiau nors vieną vienintelį kartą žvilgtelėti į ją, kad žinočiau, ką aš čia turiu.“

Kiek senis galėjo spręsti iš žvaigždžių, žuvis visą naktį plaukė, nekeisdama krypties. Saulei nusileidus, padvelkė šalčiu, prakaitas nudžiūvo jam nuo nugaros, nuo rankų, nuo senų kojų, ir seniui pasidarė šalta. Dienos metu jis ištraukė maišą, kuriuo buvo uždengta dėžė su jauku, ir ištiesęs padžiovė jį prieš saulę. Saulei nusileidus, jis užsirišo maišą ant kaklo ir, atsargiai pakišęs po valų, uždengė juo nugarą. Valas per maišą rėžė kur kas mažiau, ir jis, atsišliejęs į laivelio priekį, taip susirietė, kad pasijuto bemaž patogiai. Po teisybei, jis tik galėjo šiaip taip kąsti, bet įtikinėjo save, kad įsitaisė bemaž patogiai,

„Aš nieko negaliu jai padaryti, tačiau ir ji negali man nieko padaryti,— pagalvojo senis.— Sakysim, nors iki tol, kol ji taip plaukia.“

Kartą jis atsistojo, nusišlapino per laivelio kraštą ir pažvelgė į žvaigždes, norėdamas nustatyti, kur plaukia valtis. Valas atrodė lyg plonas spindulys, smingantis nuo jo peties tiesiai į vandenį. Dabar jie plaukė lėčiau, Havanos žiburiai smarkiai nublanko, ir jis žinojo, kad srovė neša juos į rytus.

„Kadangi aš pradedu nebežiūrėti Havanos žiburių, vadinasi, mes plaukiame vis labiau į rytus,— pagalvojo senis.— Jeigu žuvis nebūtų pakeitusi kurso, aš juos matyčiau dar daugelį valandų. Kažin kaip šiandien pasibaigė beisbolo rungtynės? Kaip puiku būtų turėti laivelyje radiją!“ Bet jis pertraukė savo mintis. „Ne-užsimiršk. Galvok, ką veiki. Žiūrėk, kad nepadarytum kokios kvailystės.“ O garsiai jis tarė:

— Gaila, kad su manim nėra berniuko. Jis padėtų man ir pamatyti visa tai savo akimis.

„Žmogus senatvėje negali likti vienas,— pagalvojo jis.— Bet tai neišvengiama. Kad tik neužmirščiau suvalgyti tuno, kol jis nesugedo, juk man reikia tausoti jėgas. Neužmiršk, kad rytą reikia jį suvalgyti, nors ir nenorėtum. Neužmiršk“, — sakė jis sau.

Naktį prie laivelio priplaukė dvi jūros kiaulės, ir senis girdėjo, kaip jos vartos ir pūkščia. Jis galėjo atskirti garsų patino šnypštimą ir duslų patelės atodūšį.

— Jos geros,— tarė serus.— Žaidžia sau, išdykauja ir mylisi. Jos yra mums artimos kaip ir žuvis skraiduolė.

Paskiau jam pagailo didžiosios žuvies, kuri prarijo kabliuką.

„Kokia ji puiki, ir vienas dievas nežino, kiek jai metų,— pagalvojo jis.— Niekada mari nebuvo pasitaikiusi tokia stipri žuvis, kuri taip keistai elgtųsi. Gal būt, ji per daug protinga, kad imtų blaškytis. Juk ji mane pražudytų, jeigu pašoktų arba lyg pašėlusį pultų pirmyn. Tačiau, galimas dalykas, ji kartą jau buvo užkibusi ir žino, kaip geriausiai jai priešintis. Ir kur jai žinoti, kad prieš ją tikrai vienas žmogus, ir tas pats senas. Bet kokia tai didelė žuvis ir kiek už ją gaučiau pinigų, jeigu jos mėsa gardi! Ji prarijo jauką lyg patinas, tempia lyg patinas ir kovoja su manim be jokios baimės. Įdomu, ar žino ji, ką jai daryti, o gal taip pat sutrikusi, kaip ir aš?“

Jis prisiminė kartą sugavęs marlino patelę. Patinas visuomet prileidžia prie maisto pirma patelę; ji užkibusi pradėjo smarkią, beviltišką kovą, kuri greit ją išvargino, o patinas, nė kiek nepasitraukdamas nuo jos, nardė aplink valą ir kartu su ja sukiojosi jūros paviršiuje. Jis plaukiojo taip arti, kad senis būkštavo, jog žuvis gali perkirsti valą savo uodega, aštria lyg pjautuvas ir panašia į jį savo dydžiu ir forma. Kai serus užkabino ją kobiniu ir tvojo kuoka, prilaikydamas aštrius kaip rapyra žiomenis su Šiurkščiais kraštais, kai jis tol trankė ją kuoka per kiaušą, kol jos spalva pasidarė panaši į veidrodžio kitą pusę, ir kai paskiau jis, berniuko padedamas, įvertė ją į laivelį,— patinas vis dar sukiojosi šalia. Paskiau, kada senis ėmė vryuoti valą ir ruošti žeberklą, patinas aukštai pašoko į orą šalia laivelio, norėdamas pažiūrėti, kas atsitiko patelei, o po to nėrė giliai į vandenį, plačiai išskėtęs krūtininius levendros spalvos pelekus, ir buvo aiškiai matyti platūs violetiniai jo nugaros dryžiai. Senis vis dar prisiminė, koks jis buvo gražus ir koks ištikimas savo draugei.

„Tai buvo pats liūdniausias reginys, kokį aš kada nors esu matęs jūroje,— pagalvojo senis.— Berniukui taip pat pasidarė liūdna, ir mes atsiprašėme patelę ir greitai ją išskrodėme.“

— Gaila, kad su manim nėra berniuko,— tarė jis garsiai ir patogiau atsirėmė į apvalainas laivelio priekio lentas, jausdamas per valą, kuris veržė jam petį, kokia galinga žuvis, be perstojo plaukianti į kažkokį tikslą.

„Štai tau! Per mano klastą jai teko pakeisti savo sprendimą,— pagalvojo senis.— Tuo tarpu jai buvo skirta pasilikti giliam tamsiam vandeny, toli nuo visokių spąstų, pinklių ir klastos. O man buvo skirta atplaukti ir surasti ją tenai, kur nebuvo nė vienas žmogus. Nė vienas žmogus pasaulyje. Dabar mes pririšti, vienas prie kito nuo pat vidudienio. Ir niekas nei jai, nei man negali padėti. Gal būt, man nereikėjo būti žveju. Tačiau juk tam aš ir gimiau. Kad tikrai neužmirščiau prašvitus suvalgyti tuną.“

Prieš aušrą žuvis griebė jauką už senio nugaros. Jis išgirdo, kaip lūžo meškerkotis, ir valas ėmė slysti laivelio kraštu. Tamsoje jis ištraukė iš makštų peilį, atsilošė, perkėlęs visą žuvies svorį ant kairio peties, ir perpjovė valą ant laivelio krašto. Paskiau jis perpiovė šalia jo kitą valą ir tamsoje stipriai surišo laisvus atsarginių ritinių galus. Jis vikriai dirbo viena ranka, primynęs koja ritinius, kad stipriau suveržtų jų mazgus. Dabar jis turėjo šešis atsarginius ritinius valo,— po du nuo kiekvieno perplauto valo ir du nuo valo, ant kurio buvo užkibusi žuvis; visi ritiniai buvo surišti vienas su kitu,

„Kai išauš,— galvojo jis,— stengsiuos pasiekti tą valą, kurį nuleidau į keturiasdešimties sieksnių gelmę, jį taip pat perplausiu ir sujungsiu atsarginius ritinius. Žinoma, aš neteksiu dviejų šimtų sieksnių puikaus kataloniško valo, neskaitant kabliukų ir grimzdų. Ką gi, to gero bus vėl galima

gauti. Tačiau kas man sugrąžins šitą žuvį, jeigu ant kabliuko užkibs kita žuvis ir nutrauks man šitą? Iš kur aš gabu žinoti, kokia žuvis dabar ėmė. Gal tai buvo marlinas, gal kardžuvė ar ryklys. Aš netgi nepajutau jos. Reikėjo kuo greičiausiai ja atsikratyti." Garsiai jis tarė:

— Ak, jeigu berniukas būtų su manim!

„Tačiau berniuko su tavim nėra,— pagalvojo jis.— Pasikliauk tik savo jėgomis ir, nors dabar tamsu, mėgink pasiekti paskutinį valą, perpiauti jį ir surišti du atsarginius ritinius.“

Taip jis ir padarė. Tamsoje jam buvo sunku dirbti, ir kartą žuvis taip trūktelėjo, kad senis nusirito veidu žemyn ir prasimušė paakį. Kraujas ėmė tekėti jo skruostu, bet sukrešėjo ir išdžiūvo, nepasiekęs smakro, o jis vėl nušliaužė į laivelio priekį ir ilsėjosi, atsirėmęs į lentas. Senis pasitaisė maišą, atsargiai perkėlė valą į nenuveržtą peties vietą ir, sutelkęs pečiuose visą jėgą, pabandė įsitikinti, ar stipriai traukia žuvis, o paskiau, panėręs į vandenį ranką, koku greičiu plaukia laivelis.

„Kažin kodėl ji trūktelėjo,— pagalvojo jis.— Turbūt, viela nuslinko jai nuo kupros. Žinoma, jai nugarą ne taip skauda, kaip man. Tačiau juk negali ji amžinai vilkti laivelio, tegu ir kokia ji būtų didelė! Dabar aš pašalinau viską, kas galėjo man pakenkti, ir turiu didelę valo atsargą; ko gi daugiau man be- reikia?“

— Žuvie,— tyliai tarė jis.— Aš nepaliksiu tavęs iki mirties. „Reikia manyti, kad ji taip pat nepaliks manęs“,— pagalvojo

senis ir ėmė laukti ryto. Buvo šalta prieš aušrą, ir jis prisiglaudė prie lentų, norėdamas sušilti.

„Jeigu jai pakanka jėgų, pakaks ir man.“

Ir ryto šviesoje pasirodė įtemptas, jūros gelmėn einantis valas. Laivelis vis plaukė tolyn, ir kai virš horizonto iškilo tekančios saulės kraštelis, jos spindulys palietė dešinįjį senio petį.

— Ji plaukia į šiaurę,— tarė senis.

„Srovė tikriausiai nunešė mus toli į rytus, — pagalvojo jis.— Aš norėčiau, kad ji pasuktų pasroviui. Tai rodytų ją pavargus.“

Tačiau, saulei pakilus, senis suprato, kad žuvis nė kiek ne-pailso. Tiktai vienas ženklas buvo džiuginantis: valo nuožulnumas rodė, kad dabar ji plaukia ne taip giliai. Tai, žinoma, nereiškė, jog ji išners į paviršių. Bet iškilti ji vis dėlto galėjo.

— Dieve, liepk jai išnerti,— tarė senis.— Man užteks virvės su ja susidoroti.

„Gal būt, jeigu man pasiseks truputį stipriau patraukti, ji pajus skausmą ir tuomet iššoks iš vandens,— pagalvojo jis.— Dabar, kai prašvito diena, tegu išneria, o tuomet pūslės palei jos stuburą prisipildys oro, ir jai nepavyks nunerti į gelmę ir ten numirti.“

Jis pabandė stipriau patraukti virvę, tačiau valas buvo baisiai įtemptas nuo to laiko, kai jis pagavo žuvį; kada senis atsilošė, norėdamas dar labiau įtempti valą, jis pajuto, kaip valas skaudžiai įsirėžė jam į petį, ir suprato, kad nieko neišeis. „O trūkčioti negalima,— pagalvojo jis.— Kiekvienas tįmptelėjimas praplatina žaizdą, kurią padarė kabliukas, ir jeigu žuvis išners, gali visai išplėsti kabliuką. Šiaip ar taip, aš pasijutau geriau, kai saulė patekėjo, ir šį kartą man nereikia žiūrėti į ją.“

Geltonos jūržolės apraizgė valą, bet senis žinojo, kad jos stabdo laivelį, ir buvo patenkintas. Tai buvo geltonosios Golfo srovės jūržolės, kurios taip ryškiai švytėjo naktį-

— Žuvie,— tarė senis.— Aš labai tave myliu ir gerbiu. Tačiau užmušiu tave, dar nepasibaigus šiai dienai.

„Tikėkimės, kad taip ir bus“, — pagalvojo jis.

Iš šiaurės prie laivelio artėjo mažas paukščiukas. Giesmininkas skrido visai žemai — prie pat vandens. Senis pastebėjo, kad jis labai išvargęs.

Paukščiukas nutūpė pailsėti ant laivelio galo. Paskiau jis pasisukiojo aplink senio galvą ir nutarė pailsėti ant virvės, kur jam buvo patogiau.

— Kiek tau metų? — paklausė senis paukščiuką.— Ar tai pirmoji tavo kelionė?

Seniui kalbant, paukščiukas žiūrėjo į jį. Jis buvo per daug išvargęs ir netikrino, ar pakankamai stipri virvė, ir tiktai suposi ant jos, tvirtai apkabinęs ją savo švelniomis kojytėmis.

— Nebijok, virvė smarkiai įtempta,— tarė jam senis.— Netgi per smarkiai. Tu neturėtum būti toks išvargęs — naktis buvo tyki. Argi tokie dabar paukščiai?

„Vanagai,— pagalvojo jis,— skrenda į jūrą jūsų pasitikti.“ Tačiau jis to nepasakė paukščiukui, kuris vis tiek nebūtų nieko supratęs; be to, greitai ir jis pats pažins vanagus.

— Gerai pailsėk, paukšteli, — tarė jis. — O paskiau skrisk į krantą ir išmėgink savo laimę, kaip kad daro kiekvienas žmogus, paukštis ar žuvis.

Pokalbis su paukščiu suteikė jam žvalumo, nes per naktį jo nugara visiškai sustingo ir dabar smarkiai skaudėjo.

— Pabūk su manim, jeigu nori, paukšteli. Atleisk man, kad aš negaliu pakelti burės ir nuvežti tavęs į krantą, nors dabar ir kyla lengvas vėjelis. Aš Čia turiu draugą, kurio negaliu palikti.

Tuo metu žuvis staigiai trūktelėjo ir nuvertė senį į laivelio priekį; ji būtų ištempusi jį per bortą, jeigu jis nebūtų įsiremęs į jį rankomis ir atleidęs valą.

Virvei trūktelėjus, paukščiukas pakilo, ir senis netgi nepamatė, kaip jis nuskrido. Jis pačiupinėjo valą dešine ranka ir pastebėjo, kad ji kraujuoja.

— Turbūt, ir žuviai suskaudo,— garsiai tarė jis ir patraukė virvę, mėgindamas, ar galės pasukti žuvį į kitą pusę. Tačiau, įtempęs valą, kiek tik galima, senis vėl sustingo pirmesnėje padėtyje.

— Tu dabar kenti, žuvie,— tarė jis.— Tačiau, dievas mato, kenčiu ir aš.

Jis apsidairė paukščiuo, nes jam norėjosi su kuo nors pasikalbėti. Bet paukščiukas jau buvo nuskridęs.

„Neilgai tu pabuvai su manim,— pagalvojo senis. — Tačiau tenai, kur tu nuskridai, vėjas daug stipresnis, ir jis lydės tave iki pat kranto. Kaip aš čia daviausi, kad žuvis sužeistų mane staigiu trūktelėjimu? Matyt, visai sukvailiojau. O gal užsižiūrėjau į paukščiuką ir tik galvoju apie jį? Dabar rūpinsiuos tik savo darbu, o paskiau suvalgysiu tuną, kad nestokočiau jėgų.“

— Gaila, kad berniuko nėra su manim ir kad neturiu druskos,— tarė jis garsiai.

Perkėlęs žuvies svorį ant kairiojo peties ir atsargiai atsiklaupęs, jis nusiplovė ranką, palaikęs ją kokią minutę vandeny ir stebėdamas, kaip driekiasi kraujo gija ir kaip pamažėli veržiasi pro ranką srovė, laiveliui plaukiant.

— Dabar žuvis tempia daug lėčiau,— tarė jis.

Senis norėjo ilgiau palaikyti ranką sūriame vandenyje, tačiau jis bijojo, kad žuvis vėl gali trūktelėti; todėl jis pakilo, įtempė nugara valą ir atkišo ranką prieš saulę. Joje buvo tikrai viena žaizda, kurią minkštine padarė valas. Tačiau ji buvo svarbioje rankos vietoje. Jis žinojo, kad šiandien dar ne kartą teks pasidarbuoti rankomis, ir buvo nepatenkintas, susižeidęs jas pačioje pradžioje.

— Dabar, — tarė jis, kai ranka nudžiūvo, — turiu suvalgyti tuniuką. Aš galiu pasiekti jį kobiniu ir visai patogiai suvalgyti.

Jis atsiklaupė ant kelių, užčiuopė su kobiniu tuną laivugalyje ir prisitraukė jį prie savęs, stengdamasis nepajudinti valo ritinių. Vėl perkėlęs visą žuvies svorį ant kairiojo peties ir atsiremęs į bortą kairiąja ranka, jis nuėmė nuo kabliuko tuną ir padėjo į vietą kobinį. Paskiau prispaudė tuną keliu ir ėmė nuo viršugalvio iki uodegos pjaustyti jį pailgais tamsiai raudonos mėsos gabaliukais. Pleišto pavidalo gabalus jis režė žemyn nuo nugaros iki pat papildvės krašto. Atpiovęs šešis gabalus, jis išdėliojo juos ant lentų laivelio priešakyje, nušluostė į kelnes peilį, pakėlė už uodegos tuno griaučius ir išmetė juos per bortą.

— Viso gabalo, tur būt, neįveiksiu,— tarė senis ir perpjovė pusiau vieną gabalą.

Jis jautė, su kokia pasitusia jėga traukia žuvis, o kairioji ranka jam visai nutirpo. Ji mėšlungiškai spaudė sunkią virvę, ir senis žvelgė į ją su pasibjaurėjimu.

— Na ir ranka,— tarė jis.— Sustink, jeigu jau taip nori. Pavirsk paukščio koja. Tai vis vien nepadės tau.

„Pradėk,— pagalvojo jis, žvelgdamas į tamsų vandenį ir į -nuožulnią valo liniją.— Užvalgyk, ir tavo ranka sustiprės. Ranka nekaltą, nes tu jau daug valandų iš eilės laikai žuvį. Tačiau tu neišsiskirsi su ja iki galo. O dabar valgyk.“

Jis paėmė gabaliuką žuvies, įsidėjo jį į burną ir ėmė iš lėto kramtyti. Skonis buvo ne toks jau bjaurus.

„Kramtyk gerai, — pagalvojo jis,— kad visos sultys tektų tau. Ne pro šalį būtų užspausti truputį citrinos arba pabarstyti druska.“

— Na, kaip jautiesi, ranka? — paklausė jis nutirpusią ranką, kuri buvo sustingusi tarsi negyvėlio.— Dėl tavęs aš suvalgysiu dar gabaliuką.

Senis suvalgė kitą pusę gabalo, perpjauto į dvi dalis. Jis rūpestingai jį sukramtė, o paskiau išspiovė odą.

— Sakyk, ranka, ar tau pasidarė lengviau? O gal tu nespėjai dar nieko pajusti?

Jis paėmė dar vieną gabaliuką ir taip pat jį sukramtė.

„Tai mėsinga, pilnakraujė žuvis,— pagalvojo senis.— Gerai, kad man užkibo tunas, o ne skumbrė. Skumbrė per saldi. O šita žuvis beveik neturi saldumo, ir ji išlaikė visą savo maistingumą. Tačiau

neverta pasiduoti kokioms nors pašalinėms mintims,— pagalvojo jis.— Kaip gaila, kad neturiu nė žiupsnelio druskos. Ir nežinau, ar išdžiovins saulė žuvies likučius, ar jie pasmirs, todėl geriau juos suvalgysiu, nors ir nesu alkanas. Didžioji žuvis laikosi ramiai. Aš suvalgysiu viską ir tuomet būsiu pasiruošęs."

— Pakentėk, ranka,— tarė jis.— Juk aš stengiuosi dėl tavęs. „Reikėtų pamaitinti ir žuvį,— pagalvojo jis.— Ji man artima.

Bet aš turiu ją užmušti, o tam reikia jėgų."

Iš lėto, sąžiningai senis suvalgė visus pailgai supjaustyto tuno gabaliukus.

Jis išsitiesė, šluostydamasis ranką į kelnes.

— Dabar, ranka, tu gali atleisti virvę,— tarė jis,— o aš susitvarkysiu su ja viena dešiniąja, kol tu nustosi kvailioti.

Kairiaja koja jis primynė storą virvę, kurią anksčiau laikė jo kairioji ranka, ir atsilošė, visą žuvies svorį perkeldamas ant nugaros.

— Dieve, atgaivink mano ranką,— tarė jis.— Iš kur man žinoti, kas gali šauti į galvą tai žuviai.

„Ji atrodo rami,— pagalvojo senis,— ir elgiasi apgalvotai. Tačiau ką ji sumanė? O ką aš žadu daryti? Aš tučtuoju turiu prisitaikyti prie jos, nes ji baisiai didelė. Jeigu ji išners, aš galėsiu ją užmušti. Bet jeigu ji taip ir pasiliks gelmėje? Tada ir aš pasiliksiu su ja."

Jis patrynė mėšlungio sutrauktą ranką į kelnes ir pamėgino išskėsti pirštus. Bet ranka nesilankstė.

„Gal būt, ji išsities nuo saulės,— pagalvojo jis.— Gal būt, ji išsities, kai skilvis suvirškins žalią tuną. Jeigu man jos labai prireiks, aš žūt būt ištiesiu ją. Tačiau dabar aš nenoriu varginti jėgų. Tegu ji pati išsitiesia ir atgyja. Ką ir sakyti, naktį aš gerokai ją prikankinau, kai reikėjo pjaustyti ir raišioti visas mano virves."

Senis pažvelgė į tolumą ir suprato, koks jis dabar vienišas. Tačiau jis matė įvairiaspalvius saulės spindulius, lūžtančius tamsioje gelmėje, įtemptą, žemyn smingantį valą ir keistą ramaus jūros paviršiaus vilnijimą. Danguje grūdosi debesys, pranašaudami pasatą, ir, pažvelgęs į priekį, jis pastebėjo virš vandens pulkelį laukinių ančių, tarsi išgraviruotą dangaus fone; štai jis išnyko, paskiau pasimatė dar ryškiau, ir senis suprato, kad žmogus jūroje niekada nebūna vienišas.

Jis pagalvojo apie tai, kaip kai kurie žmonės bijosi pasilikti mažame laivelyje atviroje jūroje, ir priėjo išvadą, kad jie, teisingai daro tais mėnesiais, kada staigiai sugenda oras. Dabar juk uraganų metas, o kol uragano nėra, tai pats geriausias laikas. Jeigu uraganas artėja, visada prieš daugelį dienų galima pastebėti, jo ženklus danguje.

„Sausumoje jų nemato, nes nežino, į ką žiūrėti,— pagalvojo senis.— Suprantama, sausumoje ir debesų forma kitokia. Bet dabar uragano nebus."

Jis pažvelgė į dangų ir pamatė baltus kamuolinius debesis, primenančius jo mėgstamus ledus, o virš jų, aukštame rugsėjo danguje, siaurus plunksninių debesų kuokštus.

— Pakils lengvas brizas,— tarė jis.— O jis daug palankesnis man, negu tau, žuvie.

Jo kairioji ranka tebebuvo sutraukta, tačiau jis jau galėjo truputį ją pajudinti.

„Nepakenčiu mėšlungio, — pagalvojo jis. — Tave išduoda nuosavas kūnas. Žeminamas daiktas, kada žmonių akivaizdoje tu viduriuoji acba vemi, apsinuodijęs žuvim. Tačiau mėšlungis (mintyse jis vadindavo jį *calambre*) ypač žemina tave, kai tu esi vienas."

„Jeigu su manim būtų berniukas, jis ištrintų man ranką nuo alkūnės iki apačios. Bet ji ir taip atsigaus."

Staiga, jam dar nespėjus pastebėti, kaip pasikeitė valo nuožulnumas, dešinioji jo ranka pajuto, kad įtampa susilpnėjo. Paskiau jis atsilošė, iš visų jėgų ėmė daužyti ranką į šlaunį ir ūmai pamatė, kad valas iš lėto slenka į paviršių.

— Ji kyla,— tarė jis. — Na, atgyk, rankai Pasijudinki Valas vis traukėsi, o paskiau laivėlio priešaky sujudėjo vandenyno paviršius, ir Žuvis iškilo iš vandens. Ji kilo ir kilo, o vanduo srovėmis tekėjo nuo jos šonų. Ji visa blizgėjo saulėje, jos galva ir nugara buvo tamsiai violetinės spalvos, o dryžiai ant šonų saulės šviesoje atrodė platus ir šviesiai melsvi. Jos kardo pavidalo nosis buvo ilgumo sulig beisbolo kuoka ir aštri lyg rapyra. Žuvis iškilo iš vandens visu ilgiu, o paskiau be garso, tarsi plaukikas, vėl pasinėrė į jį, ir vos spėjo dingti didžiulė, panaši į pjautuvą uodega, kai valas ėmė vyniotis pašėlusiu greičiu.

— Ji dviem pėdom ilgesnė už laivelį,— tarė senis.

Valas vyniojosi greitai, tačiau lygiai, ir žuvis, matyt, nebuvo persigandus. Senis abiem rankom tempė valą, kiek tik galima. Jis žinojo, kad jeigu jam nepasiseks sustabdyti žuvies tokiu pat nuosaikiu pasipriešinimu, ji ištempės visą virvę ir nusitrauks.

„Tai milžiniška žuvis, ir aš turiu parodyti jai, koks aš stiprus,— galvojo jis.— Aš negaliu leisti, kad ji pajustų mano silpnumą ir suprastų, jog viską gali padaryti, jeigu ims veržtis tolyn. Jos vietoje aš spjaučiau į viską ir tol nerčiau į priekį, kol kas nors trūktų. Tačiau, dėkui dievui, žuvis ne tokios protingos, kaip žmonės, kurie jas užmuša; nors jos turi kur kas daugiau vikrumo ir kilnumo.“

Senis buvo matęs daug didelių žuvų. Per savo amželį jis regėjo nemažai žuvų, kurios sverdavo daugiau negu tūkstantį svarų, ir pats kažkada sugavo dvi tokias žuvis, bet nė karto jam neteko tai daryti vienai vienam. O dabar vienas, atviroje jūroje, jis buvo tvirtai priirištas prie tokios didelės žuvies, kokios jam niekada dar nebuvo tekę nei regėti, nei girdėti, o jo kairioji ranka tebebuvo mėšlungio sutraukta, nelyginant suspausti erelio nagai.

„Ji vis tiek turės išsitiesti,— pagalvojo jis.— Žinoma, išsities, nors tam, kad galėtų padėti dešiniajai rankai. Gyveno kitą kartą trys seserys: žuvis ir dvi mano rankos... Būtinai išsities. Tiesiog gėda, kad ją sutraukė.“

Žuvis apsiramino ir dabar plaukė tokiu pat greičiu, kaip ir pirma.

„Kažin kodėl ji staiga išnėrė,— svarstė senis.— Gali pamanyti, kad žuvis išnėrė, norėdama pasirodyti man, kokia ji didelė. Ką gi, dabar aš žinau. Gaila, kad negaliu jai parodyti, kas aš per žmogus. Tačiau tada ji pamatytų mano sutrauktą ranką. Tegu ji sau galvoja apie mane geriau, negu iš tikrųjų yra, ir tada aš iš tikrųjų būsiu toks. Aš norėčiau būti Žuvis, tokia, kaip ji, tačiau kad turėčiau visa, ką ji turi, o ne tik valią ir sumanumą.“

Jis patogiai atsisėdo, atsirėmęs į lentas, kantriai kęsdamas skausmą, o žuvis vis taip pat atkakliai plaukė pirmyn, ir laivelis iš lėto judėjo tamsiu vandeniu. Jūra ėmė švelniai banguoti nuo rytų vėjo. Apie vidurdienį senio ranka visai atgijo.

— Dabar tau bus striuka, žuvie,— tarė jis, perkeldamas virvę į kitą dengiančio jo pečius maišo vietą.

Jam pavyko patogiai įsitaisyti, bet jis kentėjo kaip ir anksčiau, nors stengėsi nekreipti dėmesio į skausmą.

— Aš nesu religingas,— tarė jis. — Tačiau sukalbėsiu dešimt kartų „Tėve mūsų“ ir tiek pat kartų „Sveika Marija“, kad tik sugaučiau šitą žuvį. Aš taip pat pasižadau aplankyti Kobros švenčiausiąją panelę ir pasimelsti, jeigu aš ją iš tikrųjų pagausiu. Pasižadau.

Jis pradėjo mechaniškai kartoti maldą. Kartais jis pasijusdavo toks išvargęs, kad nebegalėdavo prisiminti maldos žodžių, ir tada stengdavosi melstis kiek galint greičiau, nes žodžiai liejosi savaime. „Sveiką Mariją“ lengviau sukalbėti, negu „Tėve mūsų“,— pagalvojo jis.

„Sveika Marija, malonės pilnoji, viešpats su tavimi. Pagirta tu tarp moterų ir pagirtas tavo įsčiaus vaisius Jėzus. Šventoji Marija, dievo motina, melskis už mus nusidėjėlius dabar ir mūsų mirties valandoje. Amen.“ Po to jis pridūrė: „Šventoji mergele, pasimelsk, kad žuvis numirtų. Nors ji tokia nuostabi.“

Sukalbėjęs maldą ir pasijutęs žymiai geriau, nors skausmas nė trupučio nenurimo, o gal netgi padidėjo, jis atsirėmė į laivelio priekį ir ėmė mechaniškai judinti kairiosios rankos pirštus. '

Saulė smarkiai kepino, nors vėjelis pamažu stiprėjo.

— Atrodo, vertėtų vėl užmesti mažąją meškerę,— tarė jis.— Jeigu žuvis neiškils dar vieną naktį, man reikės vėl užvalgyti, pagaliau ir vandens nebe daug liko butelyje. Nemanau, kad aš galiu čia sugauti ką nors daugiau, kaip skumbrę. Tačiau, jeigu ją valgysi visai šviežią, ji ne tokia jau šlykšti. Kad taip žuvis skraiduolė naktį papultų į laivelį. Deja, aš neturiu šviesos, su kuria galėčiau ją prisivilioti. Žalia žuvis skraiduolė gardi, ir jos nereikia darinėti. Dabar turiu taupyti jėgas. Viešpatie, juk aš nežinojau, kad ji tokia didelė!.. Vis tiek aš ją nugalabysiu,— tarė senis.— Kad ir kokia ji didelė ir puiki.

„Nors tai neteisinga,— pagalvojo jis,— tačiau aš parodysiu, ką sugeba Žmogus ir ką jis gali pakelti.“

— Juk aš sakiau berniukui, kad esu nepaprastas senis. Dabar atėjo metas tai įrodyti.

Jis įrodė tai tūkstančiais atvejų. Tai kas? Dabar reikėjo viską įrodyti iš naujo. Kiekvieną kartą skaičius prasideda iš pradžių; todėl, ką nors darydamas, jis niekuomet negalvodavo apie praeitį.

„Aš norėčiau, kad ji užmigtų, tuomet ir aš galėčiau užmigtį, ir man prisispapnuotų liūtai,— pagalvojo jis.— Kodėl gi liūtai — tai visų geriausia, kas man liko?“

— Negalvok, seni,— tarė jis sau.— Pailsėk trupučiuką, atsirėmęs į lentas, ir nieko negalvok. Ji dabar dirba. O tu kol kas dirbk kiek galint mažiau.

Artinosi vakaras, o laivelis vis plaukė ir plaukė, lėtai ir vienodai. Rytų vėjas varė jį į priekį, ir serus pamažėli suposi nedidelėse bangose, lengvai ir tyliai pakęsdamas skausmą nuo įsirežusios į nugarą virvės.

Kartą popiet valas vėl ėmė kilti, iš vandens. Tačiau žuvis tik plaukė truputį ne taip giliai. Saulė dabar kepino kairiąją senio ranką, pečius ir nugarą. Iš to jis suprato, kad žuvis pasuko į šiaurės rytus.

Dabar, kada senis kartą jau buvo matęs žuvį, jis galėjo įsivaizduoti, kaip ji plaukia vandeny, plačiai tarsi sparnus išskėtusi violetinius krūtinės pelekus, skrosdama tamsą savo didžiule uodega. „Kažin ar daug ji mato tokioje gelmėje? — pagalvojo senis.— Jos akys milžiniškos, o arklys, kurio akys kur kas mažesnės, mato tamsoje. Kažkada ir aš gana gerai mačiau tamsoje. Žinoma, ne visiškoje tamsoje. Bet, šiaip ar taip, mano akys buvo bemaž kaip katės.“

Saulė ir nuolatinis pirštų krutininimas padėjo visiškai atsigauti mėšlungio sutrauktai jo kairiajai rankai, ir senis ėmė pamažu stumti ant jos žuvies svorį, judindamas nugaros raumenis, kad ne taip skaudėtų virvės nuveržtą vietą.

— Jeigu tu dar nepavargai, žuvie,— tarė jis,— vadinasi, tu iš tiesų nepaprasta.

Jis pats dabar jautėsi labai išvargęs ir, žinodamas, kad greitai ateis naktis, stengėsi galvoti apie pašalinius dalykus. Jis galvojo apie garsias beisbolo lygas, kurios jam buvo *Gran Ligas*, ir apie tai, kad šiandieną Niujorko „Jankiai“ turėjo lošti, su Detroito „Tigrais“.

„Štai jau dvi dienos, kai aš ničnieko nežinau apie *juegos* rezultatus,— pagalvojo jis.— Tačiau aš“ turiu tikėti savo jėgomis ir būti vertas didžiojo Di Madžio, kuris taip puikiai viską daro, netgi tada, kai jis kenčia nuo pėdos kaulo nuospaudos. Kas tai yra kaulo nuospauda? — klausė jis save. *Un espuela de hueso*. Mes, Žvejai, jų neturime. Nejaugi tai skauda taip pat, kaip nuo smūgio į kulną peštuko gaidžio pentinu? Man atrodo, kad aš negalėčiau išlaikyti, jei man kas taip smogtų, jei netekčiau akies ar abiejų akių, taip pat nepajėgčiau peštis toliau, kaip kad daro gaidžiai peštukai; Žmogus ne kažin ką reiškia, palyginus su nuostabiais paukščiais ir žvėrimis. Vis dėlto aš norėčiau būti tuo žvėrimi, kuris dabar plaukia tenai, jūros gelmėje.“

— Kad tik neužpultų rykliai,— tarė jis garsiai.— Jeigu užpuls rykliai, pasigailėk dieve ir jos, ir manęs.

„Argi tu manai, kad didysis Di Madžio taip ilgai kovotų su žuvimi, kaip tu? — dingtelėjo jam mintis. — Taip, esu įsitikinęs, kad jis pasielgtų taip pat, o gal net šauniau, nes jis yra jaunas ir stiprus. Juk jo tėvas buvo žvejys. Kažin ar jam labai skauda kaulo nuospaudą?“

— Nežinau,— tarė jis garsiai.— Aš niekada neturėjau kaulo nuospaudos.

Saulei nusileidus, senis, norėdamas padrąsinti save, prisiminė, kaip kartą Kasablankos tavernoje jis bandė jėgas su galiūnu negru iš Sjenfuegos, pačiu stipriausiu uosto vyru. Jie grūmėsi visą dieną ir visą naktį, įrėmę alkūnes į liniją, nubrėžtą kreida ant stalo, nesulenkdami rankų ir nepaleisdami tvirtai suspaustų delnų. Kiekvienas iš jų stengėsi prilenkti kito ranką prie stalo. Daugelis kirto lažybų; žmonės įeidavo ir išeidavo iš kambario, apšviesto žibalinėmis lempomis, o jis nenuleido akių nuo negro rankos, alkūnės ir jo veido. Praėjus aštuonioms valandoms, teisėjai ėmė keistis kas keturias valandas, kad galėtų pamiegoti. Kraujas sunkėsi iš panagių ir negrui, ir jam, o jie vis žvelgė vienas kitam į akis, į rankas ir į alkūnes; lažybininkai įeidavo ir išeidavo iš kambario arba sėsdavosi prie sienos ant aukštų kėdžių ir stebėdavo varžybas. Medinės sienos buvo išdažytos ryškiai mėlyna spalva, ir lempos metė ant jų šešėlius. Negro šešėlis buvo milžiniškas, ir jis judėjo ant sienos, kai vėjas pasūpuodavo lempas.

Per visą naktį persvara krypo čia į vieną, čia į kitą pusę; negrą draugai girdė romu ir uždegdavo jam cigaretes. Patraukęs romo, negras tiesiog nerdavosi iš kailio, ir kartą jam buvo pavykę užlaužti senio ranką — jis tuomet buvo ne senis, o vadinosi Santjagas *El Campeón*¹ — beveik tris colius. Tačiau senis vėl atitiesė ranką. Dabar jis jau nebeabejojo, kad nugalės negrą, kuris buvo šaunus vaikas ir didelis stipruolis. Auštant, kai lažybininkai pradėjo reikalauti, kad būtų paskelbtos lygiosios, o teisėjas tikrai purtė galvą, jis įtempė visas savo jėgas ir ėmė vis labiau ir labiau laužti negro ranką, kol ją paguldė ant stalo. Varžybos prasidėjo sekmadienio rytą, o baigėsi pirmadienio rytą. Daugelis lažybininkų reikalavo paskelbti lygiąsias, nes jiems buvo laikas eiti į darbą uoste, kur jie krovė cukraus maišus arba anglį Havanos anglies kompanijai. Jeigu ne tai, kiekvienas būtų norėjęs tęsti varžybas iki galo.. Bet jis nugalėjo ir nugalėjo, dar prieš krovikams išeinant į darbą.

Po to ilgą laiką visi vadino jį Čempionu, o pavasarį įvyko revanšas. Tačiau dabar vyrai lažinosi iš mažesnių sumų, ir jis nugalėjo visai lengvai, nes negro iš Sjenfuegos pasitikėjimas savo jėgomis jau buvo palaužtas per pirmas varžybas. Paskiau jis dalyvavo tik keliose varžybose ir pagaliau visai jų atsisakė. Santjagas nusprendė, kad gali nugalėti kiekvieną, jeigu tikrai labai panorės, ir priėjo išvadą, jog tai kenkia jo dešinei rankai, kuri jam reikalinga žvejybai. Keletą kartų jis pabandė varžytis kairiąja ranka. Bet kairioji ranka visuomet elgdavosi išdavikiškai, nenorėdavo jo klausyti, ir jis nepasitikėjo ja.

„Saulė gerokai ją pakepins,— pagalvojo jis.— Ji daugiau neturėtų nutirpti, nebent naktį būtų labai šalta. Kažin ką man žada šitoji naktis?“

Virš jo galvos praskrido lėktuvas Majamio kryptimi, ir jis pastebėjo, kaip jo Šešėlis išgąsdino ir pakėlė į orą būrį žuvų skraiduolių.

— Jeigu čia tiek daug žuvų skraiduolių, tai turėtų būti ir skumbrių,— tarė jis ir smarkiai įsiremė nugara į virvę, mėgindamas nors truputį patraukti žuvį. Bet tai padaryti buvo neįmanoma, nes virvė vėl įsitempė kaip styga, grasindama nutrūkti, ir vandens lašai ėmė virpėti ant jos. Laivelis lėtai plaukė pirmyn, ir senis lydėjo akimis lėktuvą, kol jį buvo galima įžiūrėti.

„Turbūt, vaizdas iš lėktuvo gana keistas,— pagalvojo jis.— Įdomu, kaip jūra atrodo iš tokio aukščio? Tikriausiai jie puikiai galėtų matyti mano žuvį, jeigu neskristų taip aukštai. Aš norėčiau pamažėli skristi dviejų šimtų sieksnių aukštyje ir iš viršaus pasižiūrėti į savo žuvį. Plaukdamas gaudyti vėžlių, aš kartais įlipdavau į stiebo viršūnę ir net iš tenai sugebėdavau daug ką pamatyti. Skumbrė atrodė žalesnė, ir galima pastebėti jos dryžius ir violetinius šlakus ir pamatyti, kaip plaukia visas jų būrys. Kodėl visų greitų žuvų, plaukiojančių tamsioje srovėje, violetinės nugaros, o neretai ir violetiniai dryžiai arba šlakai? Skumbrė atrodo žalia, nors iš tiesų ji yra auksinio atspalvio. Tačiau, kai ji smarkiai išalkus ir ieško maisto, jai ant šonų pasirodo violetiniai dryžiai, kaip marlino. Ar tai iš pykčio, ar dėl to, kad ji greičiau plaukia, nei paprastai?“

Prieš sutemstant, kai jis plaukė pro didelę Sargaso jūrziolių salą, kuri kilnojosi ir lingavo ant neaukštų bangų, tarsi vandenynas būtų su kažkuo mylavęsis po geltona antklode,— ant mažosios meškerės užkibo skumbrė. Senis pamatė ją, kai ji šoktelėjo į orą, švytėdama grynu auksu paskutiniuose saulės spinduliuose, išsilenkdama lanku ir pasiutusiai plakdama orą pelekais. Pagauta baimės, ji vėl ir vėl pašokdavo kaip tikras akrobatas, o senis persikraustė į laivelio priekį, susilenkė ir, dešiniąja ranka ir alkūne prilaikydamas didžiąją virvę, kairiąja ranka ėmė traukti skumbrę prie laivelio, primindamas basa kairiąją koją ištrauktą valą. Kai skumbrė priartėjo prie pat laivugalio, nardydama ir blaskydamasi vandeny, senis pasilenkė per bortą ir įtraukė į laivelį žvilgančią auksinę žuvį su violetiniais šlakais. Jos žiomenys konvulsyviai sučiaupdavo kabliuką, o ilgas plokščias kūnas, galva ir uodega plakėsi į laivelio dugną, kol senis sudavė jai per auksu tviskančią galvą, ir ji suvirpėjus nurimo.

Senis nuėmė žuvį nuo kabliuko, užmovė ant jo kitą sardinę ir vėl užmetė meškerę. Paskiau jis pamažu nuslinko į laivelio priekį, nusiplovė kairiąją ranką ir nušluostė ją į kelnes. Po to perkėlė sunkią virvę nuo dešiniojo ant kairiojo peties ir nusiplovė dešiniąją ranką, stebėdamas, kaip saulė grimzta į okeaną ir koku kampu eina į vandenį jo didysis valas.

— Niekas nepasikeitė,— tarė jis.

Tačiau, panėręs į vandenį ranką, jis pastebėjo, kad laivelio greitis smarkiai sumažėjo.

— Aš surisiu abu irklus ir pritvirtinsiu juos prie laivelio galo, kad jie bent kiek stabdytų laivelį naktį, — tarė jis.— Jai užteks jėgų visai nakčiai. Ką gi, užteks ir man.

„Ar nebus geriau, jeigu aš truputį vėliau išskrosiu skumbrę,— tada jos kraujas liks mėsoje,— pagalvojo jis.— Aš galiu, kiek lukterėjęs, tai padaryti, o paskiau surišiu irklus laiveliui pristabdyti. Bus geriau, jeigu dabar, leidžiantis saulei, neerzinsiu žuvies. Saulėlydis blogai nuteikia kiekvieną žuvį.“

Jis nusidžiovino ranką prieš vėją, o paskiau, nutvėręs ją virvę, leidosi žuvies pritraukiamas prie lentų, tokiu būdu perkeldamas spaudimą nuo savo kūno į laivelį.

„Šio to pramokau,— pagalvojo jis.— Tuo tarpu susidorosiu su ja. Taip pat neverta užmiršti, kad ji neėdė nuo to laiko, kai prarijo jauką, o jinai juk milžiniška, ir jai reikia daug maisto. Tuo tarpu aš suvalgiau visą tuną. Rytoj užkąsiu skumbrės.— Senis vadino skumbrę *dorado*.— Gal būt, aš suvalgysiu gabaliuką skumbrės, ją valydamas. Skumbrę valgyti sunkiau, negu tuną. Tačiau nieko nėra lengvo pasaulyje.“

— Kaip tu jautiesi, žuvie? — paklausė jis garsiai.— Aš jau čiuosi gerai, mano kairioji ranka atsileido, o maisto užteks dar vienai nakčiai ir vienai dienai. Gali tempti laivelį, žuvie.

Iš tikrųjų senis jautėsi ne taip jau gerai, nes virvės nuveržtus pečius jau nebe skaudėjo, o kažkaip bauriai maudė, ir tai vertė jį nerimauti. „Bet man yra tekę pergyventi ir blogesnių dalykų, — galvojo jis. — Ranka menkai tešužeista, ir kitos jau nebetraukia mėšlungis. Mano kojos tvirtos. Ir maisto atžvilgiu man nepalyginti geriau, negu jai.“ Sutemo. Rugsėjo mėnesį visuomet greitai sutemsta, vos tik saulė nusileidžia. Senis gulėjo, atsirėmęs į nutrintas laivelio lentas, stengdamasis kiek galint geriau pailsėti. Sužibo pirmosios žvaigždės. Jis nežinojo žvaigždės Rigel vardo, bet, pamatęs ją, suprato, kad greitai pasirodys ir kitos žvaigždės, o tada tie tolimi draugai vėl bus kartu su juo.

— Žuvis — taip pat mano draugas,— garsiai tarė jis.— Aš dar niekada nebuvo matęs tokios žuvies, nei girdėjęs, kad tokių esama. Tačiau aš turiu ją užmušti. Viena laimė, jog mums dar nereikia užmušinėti žvaigždžių!

„Įsivaizduok, kad žmogus kasdien mėgina užmušti mėnulį! O mėnulis bėga nuo jo. Tačiau pamėgink įsivaizduoti, kas būtų tuomet, jeigu Žmogui kasdien tektų persekioti saulę? Ką gi. mums dar pasisekė“, — pagalvojo jis.

Paskiau jam pagailo didelės žuvies, bet jo pasiryžimas ją užmušti dėl to nesumažėjo. „Kiek daug žmonių ji pamaitins, — pagalvojo jis.— Bet ar jie verti valgyti ją? Ne, jokiū būdu ne.

Niekas pasaulyje nevertas jos valgyti. Tik pažiūrėkite, kaip šauniai ir kilniai ji laikosi.

Aš nesuprantu šitų dalykų,— galvojo senis.— Tačiau kaip gerai, kad mums nereikia užmušinėti nei saulės, nei mėnulio, nei žvaigždžių. Pakanka ir- to, kad mes gyvenam iš jūros, užmušinėdami tikrus savo brolius.

Dabar reikia pagalvoti apie stabdį. *Jis* turi ir gerų, ir blogų pusių. Aš galiu prarasti tiek virvės, kad neteksiu ir žuvies, jeigu ji pabandys ištrūkti, o stabdys iš irklų padarys laivelį nepaslankų.“

Laivelio paslankumas prailgina mudviejų kančias, tačiau tai ir mano išganymas, nes žuvis, jeigu panorėtų, galėtų plaukti greičiau. Ar šiaip, ar taip, reikia išskrosti skumbrę, kol ji nepasmirdo, ir truputį užkąsti, kad sustiprėčiau.

Dabar pailsėsiu dar valandėlę, o paskiau, jeigu įsitikinsiu, kad žuvis tebėra tokia pat rami, pereisiu į laivelio galą, padarysiu ten, kas reikalinga, ir nusprėsiu, ką daryti su irklais. Tuo metu pasižiūrėsiu, kaip ji elgiasi, ar neketina ką nors sumanyti. Irklų kombinacija — geras daiktas; tačiau atėjo laikas veikti be klaidų! Žuvis tebėra kupina jėgų, ir aš pastebėjau, kad kabliukas įstrigo pačiame žiomenų krašte, o žiomenis ji laiko, stipriai sučiaupus. Skausmas, kurį sukelia kabliukas, jai nieko nereiškia. *Ją* kur kas labiau kankina alkis ir nesuprantamas pavojus. Atsikvėpk dabar, seni, o ji tegu sau pluša, kol ateis tavo eilė pasidarbuoti.“

Jis ilsėjosi, kaip jam pasirodė, kokias dvi valandas. Mėnuo dabar tekėjo vėlai, ir jis negalėjo nustatyti laiko. Tiesą pasakius, senio poilsis buvo tikrai sąlyginis. *Jo* pečius tebeslėgė žuvies svoris, bet, atsirėmęs dešine ranka į laivelio priekio kraštą, jis stengėsi priešintis žuviai, vis labiau ir labiau perkeldamas jos svorį ant laivelio.

„Kaip viskas būtų paprasta, jeigu aš galėčiau pririšti virvę prie laivelio! — pagalvojo jis.— Tačiau užtektų jai timplėlėti, ir valas nutrūktų. Aš turiu visą laiką savo kūnu švelninti valo įtampą ir visada būti. pasiruošęs abiem rankom jį atleisti.“

— Tačiau juk tu tebesi nemiegojęs, seni,— tarė jis garsiai.— Praėjo pusė dienos ir naktis, paskiau vėl diena, o tu nesudėjai akių. Sugalvok būdą, kaip tau snustelėti, kol ji rami ir nešėlsta. Jeigu tu nepamiegosi, tau aptems galva.

„Kol kas mano galva dar šviesi,— pagalvojo jis.— Netgi per daug. Tokia šviesi, kaip mano seserys žvaigždės danguje. Vis dėlto man reikia snustelėti. Ir žvaigždės miega, ir mėnuo miega, ir saulė miega, ir netgi vandenynas kartais snaudžia tomis dienomis, kai nėra srovės ir nurimsta jo paviršius.

Neužmiršk pamiegoti,— priminė jis sau.— Priversk save tai padaryti, sugalvojęs kokį nors paprastą ir gerą būdą, kaip patikti virvę. O dabar kraustykis į laivelio galą ir išskrošk skumbrę. O irklų stabdys — pavojingas daiktas, jeigu tu ketini miegoti.

Bet aš galiu apsieiti ir be miego,— tarė jis sau.— Galėti tai gali, bet tai per daug pavojinga.“

Senis ėmė keturpėscias slinkti į laivelio galą, stengdamasis nepabaidyti žuvies.

„Gal būt, ji irgi snūduriuoja,— pagalvojo jis.— Tačiau aš nenoriu, kad ji ilsėtųsi. Ji turi traukti laivelį, kol numirs.“

Laivelio gale senis taip pasisuko, kad visas žuvies svoris dabar gulė ant kairiosios jo rankos, o dešiniąją ranką jis ištraukė iš makštų peilį. Žvaigždės švietė skaisčiai, ir skumbrė matėsi gerai; įsmeigęs peilį jai į galvą, senis ištraukė ją iš po laivagalio perdangos. Jis primynė koja žuvį ir greitai perskrodė jai pilvą nuo uodegos iki apatinio žiomens galo. Paskiau padėjo peilį, dešine ranka švariai išvalė skumbrę ir išplėšė jai žiaunas. Skilvis buvo sunkus ir slidus. Perpiovęs jį, jis rado jame dvi žuvis skraiduoles. Jos buvo Šviežios ir kietos; jis suguldė jas šalimais, o žarnas ir žiaunas išmetė per bortą. Jos grimzdo į vandenį, palikdamos užpakaly savęs švytinčią juostą. Skumbrė buvo šaltoka ir blyškioje žvaigždžių šviesoje atrodė pilkšvai balta. Primynęs koja skumbrės galvą, senis nuplėšė odą nuo vieno jos šono. Paskiau apvertė skumbrę, numaukė odą nuo kito Šono ir nupjaustė mėsą nuo galvos iki uodegos.

Jis išmetė per bortą žuvies griaučius ir žvilgtelėjo, ar nesimato ratilų vandeny. Tačiau jo akys tikrai pastebėjo, kaip švyti, lėtai grimzta žuvies griaučiai. Tada senis pasisuko, padėjo dvi žuvis skraiduoles tarp skumbrės file ir, įkišęs į makštis peilį, vėl pamažėli persikraustė į laivelio priekį. Jo nugarą slėgė virvė. Žuvį jis nešėsi dešinėje rankoje.

Sugrįžęs į laivelio priekį, jis išdėliojo ant lentų žuvies file ir šalia padėjo žuvis skraiduoles. Po to jis nustūmė virvę ant neįskaudusios pečių dalies ir vėl perkėlė svorį ant kairės rankos, atremtos į laivelio kraštą. Pasilenkęs per bortą, jis nuplovė vandeny žuvį skraiduolę, stebėdamas, kaip greitai bėga vanduo pro jo ranką. Jo ranka švytėjo todėl, kad su ja plėšė skumbrės odą, ir jis žiūrėjo, kaip vanduo teka pro ją. Dabar vanduo tekėjo lėčiau, ir, patrynęs plaštakos kraštą į laivelio šoną, jis matė, kaip fosforo dalelytės plaukia į laivelio užpakalį.

— Ji arba pavargo, arba ilsisi,— tarė senis.— Pats laikas užvalgyti skumbrės ir truputį snustelėti. Šviečiant žvaigždėms, jis suvalgė pusę skumbrės file ir vieną išvalytą žuvį skraiduolę su nupjauta galva, o naktisėjo vis šaltyn.

— Kokia gardi virta skumbrė! — tarė jis.— Ir kokia ji šlykšti žalia! Daugiau aš niekada neišplauksiu į jūrą be" druskos ar citrinos.

„Jeigu netrūktų smegenų galvoje, aš visą dieną būčiau liejęs vandenį ant laivelio priekio ir, jam išdžiūvus, turėčiau druskos,— pagalvojo jis.— Taigi, bet skumbrę juk aš pagavau prieš pat saulėlydį. Vis dėlto truputį neapsižiūrėjau. Tačiau sukramčiau visą gabalą, ir man nepykina Širdies." Dangų rytuose uždengė debesys, ir žvaigždės, kurias senis žinojo, geso viena po kitos. Atrodė, kad jis slenka į didžiulį slėnį iš debesų; vėjas nutilo.

— Po trijų ar keturių dienų oras suges,— tarė jis.— Tačiau dar ne šiandien ir ne rytoj. Snustelėk, seni, kol žuvis rami.

Jis nutvėrė dešiniąją ranką valą ir prispaudė prie rankos šlaunį, visu svoriu užguldamas laivelio bortą. Paskiau kiek žemiau patraukė ant peties virvę ir įsikibo į ją kairiąją ranką.

„Dešinioji ranka laikys suspaudus virvę, kol pirštai išsities,— pagalvojo jis.— O jeigu, man miegant, jie išsities, mane pažadins kairioji ranka, pajutus, kaip valas slysta į vandenį. Žinoma, dešiniajai rankai bus nelengva. Bet ji pripratus kęsti. Jeigu pamiegosiu dvidešimt minučių arba pusvalandį, ir tai bus gerai."

Jis parinko į priekį, perkeldamas visą žuvies svorį ant dešinėsios rankos, ir užsnūdo.

Vietoj liūtų jam prisisapnavo didžiulis būrys jūros kiaulių, nusitiesęs aštuonetą ar dešimt mylių, o kadangi tai buvo jų poravimosi metas, jos aukštai šokinėjo į orą, nerdamos į tą pačią vandens duobę, iš kurios iššokdavo.

Paskiau senis sapnavo, kad guli savo lovoje, kaime, į trobelę pučia šiaurys, jam labai šalta, o dešinioji jo ranka nutirpo, nes jis pagalvės vietoj pasikišo ją po galvą.

Pagaliam jam prisisapnavo ilga geltona pakrantė, ir jis pamatė, kaip ankstyvose sutemose į ją išėjo pirmasis liūtas, o paskui jį ir kiti; glostomas iš sausumos atskriejusio vakaro vėjo, jis atsirėmė smakru į nuleidusio inkarą laivo bortą, laukdamas pasirodant kitų liūtų, ir buvo laimingas.

Mėnuo jau seniai patekėjo, o jis vis miegojo ir miegojo, ir žuvies vienodai tempiamas laivelis plaukė į tunelį debesyse.

Į pažadino trūktelėjimas, kai dešinėsios rankos kumštis trenkė jam į veidą, o virvė, svilindama ranką, smarkiai slydo iš jos. Kairiosios rankos jis nejautė, todėl pabandė sulaikyti virvę dešiniąją ranką, bet valas pašėlusiu greičiu tebelėkė į jūrą. Galų gale ir kairioji ranka apčiuopė virvę, jis įsirėmė į ją nugarą, ir dabar virvė degino jam nugarą ir skaudžiai režė kairiąją ranką, ant

kurios gulė visas žuvies svoris. Atsigręžęs jis žvilgtelėjo į atsarginius valo ritinius; jie greitai vyniojosi. Tuo metu žuvis iššoko iš vandens, sprogdinte išsprogdindama ramų vandenyno paviršių,

ir tuojau sunkiai nukrito atgal. Paskiau ji pašoko vieną kartą, kitą, o laivelis lėkė į priekį, nors valas tebesivyniojo ir senis taip įtempdavo jį, kad jis galėjo trūkti, kiek atleisdavo ir vėl įtempdavo iš visų jėgų, nebežiūrėdamas, kad valas gali neišlaikyti. Senį plote priplojo prie laivelio priekio, jo veidas buvo prispaustas prie skumbrės mėsos gabalo, ir jis negalėjo pajudėti.

„Štai šito mes ir laukėme,— pagalvojo jis.— Tad laikykis dabar! Atsimokėk jai už valą. Atsimokėki" Jis negalėjo matyti žuvies šuolių ir tiktai girdėjo, kaip triukšmingai subanguoja okeanas ir kaip sunkiai pliaukšteli žuvis, vėl nukrisdama \ vandenį. Greitai slystantis valas skaudžiai rėžė jam rankas, bet jis iš anksto žinojo, kad taip atsitiks, ir stengėsi pakišti po valų įdiržusią nuo nuospaudų rankos vietą, kad valas neperpjautų plaštakos arba pirštų.

„Jeigu su manim būtų berniukas, jis suvilgytų valą vandeniui,— pagalvojo jis.— Taip. Jeigu berniukas būtų čia jeigu tiktai jis čia būtų"

Valas lėkė ir lėkė pro laivelio bortą, tačiau dabar jis tempėsi jau žymiai sunkiau, ir senis privertė žuvį iškovoti kiekvieną jo colį. Jam pasisekė pakelti galvą ir atitraukti veidą nuo skumbrės mėsos, kurią jo skruostikaulis sumalė į kotletą. Po to jis atsiklaupė ant kelių, o paskiau pamažu atsistojo. Jis tebeleido valą, bet vis labiau ir labiau jį stabdydamas. Žengęs keletą žingsnių atgal, senis tamsoje apčiuopė koja virvės ritinius, kurių negalėjo matyti. Valo buvo pakankamai, o vandenyje jo tiek, kad žuviai bus nelengva su juo susidoroti.

„Taigi,— pagalvojo jis.— Dabar ji bus pašokus daugiau negu tuziną kartų, jos pūslės pilnos oro, ir ji nebegalės numirti, panėrus į tokią gelmę, iš kurios aš nesugebėčiau jos ištraukti. Greitai ji pradės sukti ratą, ir tada man teks gerokai padirbėti. Įdomu, kodėl ji taip staigiai pašoko? Ar alkis ją išvedė iš pusiausvyros, ar ji ko nors išsigando nakties tamsoje? Gal būt, ji staiga pajuto baimę. Tačiau tai buvo tokia rami ir stipri žuvis. Ji atrodė man tokia drąsi, tokia savimi pasitikinti žuvis. Tiesiog keistai" .

— Geriau tu pats, seni, turėtum daugiau drąsos ir pasitikėjimo savimi,— tarė jis.— Nors tu ją ir laikai, tačiau virvės patraukti negali. Greitai ji pradės sukti ratą.

Senis dabar prilaikė valą kairiąja ranka ir pečiais; pasilenkęs jis dešiniąja ranka pasėmė vandens skumbrės mėsai nuo veido nuplauti. Jis būkštavo, kad pasidarys bloga, jis pradės vemti ir nusilps. Nusiplovęs veidą, senis nuleido už borto dešiniąją ranką ir laikė ją sūriame vandeny, žvelgdamas į šviesėjantį dangų. „Žuvis dabar plaukia beveik tiesiai į rytus,— pagalvojo jis.— O tai reiškia, kad ji pailso ir plaukia pasroviui. Greitai ji turės sukti ratu. Tuomet ir prasidės tikrasis mūsų darbelis."

Nusprendęs, kad jo ranka jau užtektinai ilgai pabuvo vandeny, jis ištraukė ją ir apžiūrėjo.

— Ji atrodo ne taip jau baisiai,— tarė jis.— O skausmas vyruvi nieko nereiškia.

Senis atsargiai suėmė virvę, stengdamasis, kad ji nepatektų nė į vieną šviežią įpjovą, ir perkėlė kūno svorį tokiu būdu, kad galėtų ir kairiąją ranką nuleisti į vandenį pro kitą laivelio bortą.

— Tu nors jį niekam tikus, bet pasirodei ne visai blogai, tarė jis savo kairiajai rankai.— Tačiau vieną akimirka tu buvai atsisakius manęs klausyti.

„Kodėl aš negimiau su dviem gerom rankom? — pagalvojo jis.— Gal būt, tai mano kaltė, kad neįpratinau jos kaip reikiant dirbti. Bet, dievas mato, ji pati turėjo pakankamai progų išmukti. Tiesą pasakius, ji ne per daug apgavo mane šią naktį, ir tiktai kartą ją buvo sutraukęs mėšlungis. O jeigu tai pasikartos, tada tegu ją nupjauna valas."

Taip pagalvojęs, senis suprato, kad jam pasimaišė galvoje, ir nutarė sukramtyti gabaliuką skumbrės. „Negaliu,— tarė jis sau.— jau geriau aptemus galva, negu silpnumas nuo šleikštulio. Aš žinau, kad nesusilaikysiu nevėmęs, kai mano veidas gulėjo ant mėsos. Aš palaikysiu ją blogiausiam atvejui, kol ji nesuges. Vis tiek jau vėlu stiprintis. Nebūk paikšas! — pabarė jis save.— Juk tu gali suvalgyti kitą žuvį skraiduolę."

Ji buvo šalimais, išdaryta, švari, ir, paėmęs ją kairiąja ranka, senis suvalgė žuvį skraiduolę, rūpestingai apkramtydamas kaulus, suvalgė visą, iki pat uodegos.

„Ji maistingesnė už bet kokią kitą žuvį,— pagalvojo jis.— Šiaip ar taip, ji turi tai, kas man reikalinga... Dabar aš padariau viską, ką galėjau,— nuramino jis save.— Tegu tik žuvis pradeda sukti ratą. Aš pasiruošęs kovai."

Saulė tekėjo jau trečią kartą nuo to laiko, kai jis išėjo į jūrą. Ir štai žuvis ėmė sukti ratą.

Iš valo nuožulnumo jis dar negalėjo suvokti, ar žuvis jau pradėjo sukti. Spręsti buvo ankstoka. Jis tiktai pajuto, kad įtampa truputį atsileido, ir dešiniąja ranka jis ėmė pamažėli traukti valą. Valas, kaip ir pirma, smarkiai įsitempė, bet tuo metu, kai rodėsi, jog ims ir nutruks, pasidavė traukiamas. Tada senis pasilenkęs numetė nuo pečių virvę ir ėmė traukti ją ramiai ir lygiai. Jis traukė

pakaitomis čia viena, čia kita ranka, stengdamasis panaudoti visą kūno jėgą. Jo senos kojos ir pečiai lingavo į rankų judėjimo taktą.

— Ji suka labai dideliu ratu,— tarė jis.— Ir vis dėlto suka. . Staiga valas stabtelėjo, bet senis tebetraukė, kol ant jo ėmė

šokinėti vandens lašeliukai. Paskui žuvis valą trūktelėjo atgal, ir senis atsiklaupęs nenoromis ėmė jį leisti į tamsų vandenį.

— Dabar ji pačioj tolimiausioj savo rato daly,— tarė jis. „Reikia ją laikyti kiek galint stipriau — pagalvojo senis.

Įtempta virvė kiekvieną kartą vis labiau trumpins jos ratą. Gal būt, po valandos aš ją pamatysiu. Pirmiausia įtikinsiu ją, koks aš stiprus, o paskiau užmušiu.“

Tačiau praėjo dvi valandos, o žuvis tebesisuko aplink laivelį, ir prakaitas čiurkšlėmis tekėjo nuo baisiai pavargusio senio. Tiesa, žuvis dabar sukosi daug trumpesniu ratu, ir, iš to, kaip valas leidosi į vandenį, senis galėjo spręsti; kad ji pamažu kyla į paviršių.

Jau kokią valandą senio akyse mirguliavo juodi ratilai, sūrus prakaitas graužė akis, žaizdą virš akies ir kitą žaizdą — kaktoje. Juodi ratilai jo nebaugino. Tai buvo visai normalu, atsiminus, su kokia įtampa jis traukė virvę. Tačiau du kartus jam pasidarė silpna, ėmė svaigti galva, ir serus susirūpino.

— Kas Čia bus, jei aš neišlaikysiu ir numirsiu dėl kažkokios žuvies? — tarė jis. — Juo labiau dabar, kada man taip puikiai sekasi. Dieve, suteik man jėgų! Aš sukalbėsiu šimtą „Tėve mūsų“ ir šimtą „Sveika Marija“. Tikrai ne dabar. Dabar negaliu.

„Tebūnie jie sukalbėti,— pagalvojo jis.— Aš sukalbėsiu juos vėliau.“

Tą akimirką jis pajuto smūgius per virvę, kurią laikė abiem rankom, ir trūktelėjimą. Jis buvo smarkus ir stiprus.

„Ji kerta savo kardu per vielą, prie kurios priištas kabliukas,— pagalvojo jis.— To reikėjo laukti. Taip ji ir turėjo pasielgti. Tačiau tai gali priversti ją iššokti iš vandens, o aš norėčiau, kad ji toliau suktyši ratu. Šuoliai buvo reikalingi, kad ji pritrauktų oro, bet dabar kiekvienas naujas šuolis praplatins kabliuko padarytą žaizdą, ir žuvis gali nusitraukti.“

— Nešokinėk, žuvie,— prašė jis.— Nešokinėk.

Žuvis vis kapojo ir kapojo vielą, ir senis, linguodamas galvą, kiekvieną kartą po truputi atleisdavo virvę.

„Aš neturiu be reikalo ją skaudinti,— pagalvojo jis.— Mano skausmas pakenčiamas. Aš sugebu valdytis. O žuvis gali pašėlti iš skausmo.“

Po kurio laiko žuvis nustojo kapojusi vielą ir vėl iš lėto ėmė suktyti ratu. Senis pamažu traukė valą. Tačiau jam vėl pasidarė bloga. Kairiaja ranka jis pasisėmė truputį jūros vandens ir užsipylė ant galvos. Paskiau jis vėl užsipylė vandens ir patrynė sprandą.

— Manęs nebetrūkta mėšlungis,— tarė jis.— Žuvis greitai išplauks, o aš dar pasilaikysiu. Tu privalai ištvirti. Kitaip ir negalvok.

Jis atsiklaupė ir kuriam laikui vėl užsimetė valą ant nugaros. „Aš pailsėsiu, kol ji sukasi, o paskiau pakilsiu ir, kai ji priplauks arčiau, vėl imsiu traukti valą“,— nusprendė jis.

Jam labai magėjo pailsėti laivelio priekyje ir leisti žuviai apsukti kokį ratą, netraukiant valo. Tačiau, kai įtampa parodė, kad žuvis pasisuko link laivelio, senis pakilo ir, linguodamas visu kūnu, ėmė traukti valą, kurio jis stengėsi kuo daugiau atkovoti iš žuvies.

„Aš taip išvargau, kaip niekada dar nebuvo išvargęs gyvenime,— pagalvojo jis,— o tuo tarpu vėjas kyla. Tiesa, jis bus reikalingas, kai aš vesiu žuvį namo. Jo man dar prireiks.“

— Aš pailsėsiu, kai žuvis pradės kitą ratą,— tarė jis.— Juk dabar aš jaučiuosi daug geriau. Paskiau dar kokie du arba trys ratai, ir ji bus mano.

Jo šiaudinė skrybėlė buvo nuslinkus ant pakaušio, ir, pajutęs, kad žuvis pasisuko ir vėl ėmė tempti, senis neišsilaikęs nugriuvo į laivelio priekį.

„Padirbėk dabar tu, žuvie,— pagalvojo jis.— Aš prigriebsiu tave, kai tu pasuksi atgal.“

Jūra ėmė smarkiai banguoti. Bet vilnį kėlė geras vėjas, kuris padės jam sugrįžti į namus.

— Aš laikysiuos pietų ir vakarų krypties,— tarė jis.— Neįmanoma pasiklysti jūroje, juo labiau kad mūsų sala ilga.

Senis pamatė žuvį, jai besukant trečią ratą. Iš pradžių jis pastebėjo tamsų šešėlį, kuris taip ilgai slinko pro laivelį, kad senis tiesiog nepatikėjo savo akimis.

— Ne,— tarė jis.— Ji negali būti tokia didelė.

Tačiau žuvis iš tiesų buvo milžiniška; baigdamą trečią ratą, ji išnėrė į paviršių, ir senis pamatė, kaip virš vandens pakilo jos uodega. Ji buvo didesnė už patį didžiausią pjautuvą ir virš tamsiai mėlyno vandens atrodė blyškiai violetinė. Uodega vėl pasinėrė, bet žuvis dabar plaukė negiliai, ir senis galėjo įžiūrėti milžinišką jos liemenį, apjuostą violetiniais dryžiais. Nugaros pelekas buvo nuleistas, o didžiuliai krūtinės pelekai išskėsti į šonus.

Kol ji suko ratą, senis pamatė žuvies akį ir du pilkus lipčius, plaukiančius šalia jos. Kartais jie prigludavo. Kartais sprukdavo šalin. Kai kada jie nerūpestingai plaukdavo žuvies šešėlyje. Kiekvienas iš jų buvo daugiau kaip trijų pėdų ilgio ir, greitai plaukdami, raitydavosi visu kūnu tarsi unguriai.

Senis mirko prakaitu, tačiau dėl to kalta buvo ne tik saulė. Kiekvieną kartą, kai žuvis ramiai ir, rodos, taikiai suko naują ratą, senis traukė valą, įsitikinęs, kad po dviejų ratų galės įsmeigti į ją žeberklą.

„Tačiau aš turiu ją tempti vis artyn, artyn, artyn,—galvojo jis. — Ir nereikia taikyti į galvą. Reikia smogti į širdį.“

— Būk ramus ir ištvėringas, seni,— tarė jis.

Netrukus pasirodė žuvies uodega, bet ji pati. tebebuvo tolokai nuo laivelio. Žuvis apiplaukė dar vieną ratą, tačiau vis dar toli nuo laivelio, nors dabar buvo kur kas labiau iškilusi virš vandens, ir senis žinojo, kad, įtraukęs didesnį valo gabalą, galėtų ją pritempti prie pat laivelio krašto.

Jis jau seniai buvo paruošęs žeberklą; ritinys plono lyno, kurio galą jis pririšo prie bitengo laivelio prieky, gulėjo apskritame krepšyje.

Žuvis, graži ir rami, sukosi ratą, vos judindama didžiulę uodegą. Senis iš visų jėgų tempė žuvį, stengdamasis pritraukti ją kiek galint arčiau. Akimirksnį žuvis buvo pasivertus ant šono. Paskiau ji atsitiesė ir pradėjo naują ratą.

— Aš išjudinau ją,— tarė senis.— Aš vis dėlto priverčiau ją pasiversti ant šono.

Jam vėl užėjo silpnumas, tačiau jis laikė didžiąją žuvį, sukaukęs visas savo jėgas. „Vis dėlto aš ją paguldžiau ant šono,— galvojo jis.— Gal būt, šį kartą man pavyks apversti ant nugaros. Traukite, mano rankos! — komandavo jis.— Laikykite mane, ko josi Pasitarnauk man, galvai Pasitarnauk, Tu juk niekuomet neapvylė! manęs. Dabar aš ją apversiu ant nugaros.“

Žuvis dar nebuvo priartėjęs prie laivelio krašto, kai jis, įtempęs visas savo jėgas, ėmė iš paskutiniųjų traukti valą; bet ji tikrai nežymiai pasviro ant šono, o paskiau atsitiesė ir nuplaukė tolyn.

— Žuvie,— kreipėsi senis į ją.— Žuvie, juk tau vis tiek lemta mirti. Nejaugi tu nori, kad ir aš mirčiau?

„Taip aš nieko nepadarysiu“,—pagalvojo jis. Senio burną -buvo labai išdžiūvusi, ir jis nebegalėjo kalbėti, bet dabar jam jau trūko jėgų pasiekti butelį su vandeniu. „Šį kartą aš turiu ją pritraukti prie laivelio,— pagalvojo jis.— Ilgai nebeištersiu.“— „Ne, ištersi,— tarė jis sau.— Kad ir amžinai.“

Žuviai sukant kitą ratą, nedaug truko, kad senis būtų ją pasiekęs, bet ji vėl išsitiesė ir lėtai nuplaukė šalin.

„Tu mane žudai, žuvie,— pagalvojo senis.— Tai daryti, žinoma, turi teisę. Niekada aš dar nesu matęs didesnio, gražesnio, ramesnio ir kilnesnio sutvėrimo, kaip tu. Ką gi, prisitartink ir užmušk mane. Man jau vis tiek, kas ką užmuš.“

„Tau vėl maišosi galvoje,— dingtelėjo jam.— O juk tavo galva turi būti aiški. Sutramdyk savo mintis ir stenkis kaip vyras pakelti kančias. Arba kaip žuvis“,— pridūrė jis širdyje.

— Atsipeikėk, galva,— tarė jis tokiu tyliu balsu, kad vos išgirdo jį.— Atsipeikėk.

Dar du ratus niekas nepasikeitė.

„Nebežinau, ką daryti,— pagalvojo senis. Kai žuvis, nutoldavo, jam atrodydavo, kad jis netenka sąmonės.— Nebežinau. Pamėginsiu dar kartą.“

Jis pamėgino dar kartą, jausdamas, kad netenka sąmonės, bet jam vis dėlto pasisekė apversti žuvį ant nugaros. Deja, žuvis atsivertė ir vėl nuplaukė šalin, mojuodama ore savo didžiule uodega.

„Pabandysiu dar kartą“,— pagalvojo senis, nors rankos visai atsisakė jo klausyti ir akys aptemo.

Jis pabandė dar kartą, ir vėl jam nepasisekė. „Ak, taip,— pa-“ galvojo jis ir tuojau pajuto, kad skiriasi su gyvenimu.— Pamėginsiu dar kartą.“

Jis sukaukė visą savo skausmą, paskutines jėgas, visą savo seniai prarastą išdidumą ir metė visa tai į dvikovą su žuvies kančiomis, ir tuomet žuvis pakrypo, tylutėliai ėmė plauku šonu, vos vos

neužkliudžiusi kardu laivelio; ji vos nepraplaukė pro šalį, ilga, tamsi, plati, žvilganti sidabru, išmarginta violetiniais ruožais, ir atrodė, kad jai nebus galo.

Senis numetė valą, užmynė jį koja, pakėlė žeberklą taip aukštai, kaip tik įstengė pakelti, ir visa jėga, kurią turėjo ir kurią galėjo sukaupti, smogė žeberklu žuviai į šoną, taikydamas tiesiai už didžiulio krūtininio peleko, iškilusio aukštai į orą sulig senio krūtine. Jis juto, kaip geležis sminga į žuvį, ir, užgulęs žeberklą visu savo kūno svoriu, smeigė jį vis giliau ir giliau.

Tada žuvis, nors ir paliesta jau mirties, atgijo ir aukštai iššoko iš vandens, tarsi didžiudamasi visu savo ilgumu ir platumu, visa savo jėga ir grožiu. Atrodė, kad ji pakibo ore virš senio laivelio. Paskiau su trenksmu krito į vandenį, aptėkšdama ir senį, ir visą jo laivelį.

Seniui pasidarė bloga ir silpna. Jis beveik nieko nematė. Tačiau jis atleido žeberklo virvę, kuri išlėto slydo per jo sužeistas rankas, o kai jam vėl pašviesėjo akyse, senis pamatė, kad žuvis guli ant nugaros, atstačiusi savo sidabrinį pilvą. Žeberklo kotas kyšojo iš žuvies pašonės, o jura buvo nusidažiusi raudonu jos širdies krauju. Iš pradžių dėmė buvo tamsi, lyg mėlyną vandenį visą mylią gilumo būtų užplūdęs žuvų būrys. Paskiau dėmė išsisklaidė ir priminė debesį. Sidabrinė žuvis ramiai suposi, bangose.

Senis žvelgė į ją, kol jo akis vėl užtraukė migla. Tada jis du kartus apvyniojo žeberklo virvę apie bitengą ir nuleido galvą ant rankų.

— Kas Čia dabar tai mano galvai,— tarė jis, atsirėmęs į laivelio lentas.— Aš senas, išvargęs žmogus. Tačiau vis tiek užmušiau šitą žuvį, kuri man buvo lyg brolis, o dabar belieka atlikti juodąjį darbą.

„Dabar reikia paimti virvę ir padaryti iš jos kilpą, kad galėčiau pritvirtinti žuvį prie laivelio,— pagalvojo jis.— Net jeigu mes būtume dviese ir panardintume laivelį, norėdami įversti į jį žuvį, o paskiau išpiltume vandenį,— laivelis vis tiek jos neišlaikytų. Aš pirma turiu viską paruošti, o paskiau pritraukti arčiau žuvį, gerai ją priišti, pakelti burę ir plaukti namo.“

Jis ėmė traukti žuvį prie borto ir rengėsi, išvėręs virvę pro žiaunas ir žiomenis, priišti jos galvą prie laivelio priekio.

„Aš noriu pažiūrėti į ją, — pagalvojo jis, — paliesti ją ir pajusti, kokia ji. Juk tai mano turtas. Bet ne todėl noriu ją paliesti. Man atrodo, kad aš jau pasiekiau jos širdį,— galvojo jis,— tada, kai iki galo įsmeigiau į ją žeberklą. O dabar prisitrauk ją, priišk, užnerk vieną kilpą ant uodegos, kita apjuosk kūną ir pritvirtink prie laivelio.“

— Na, seni, į darbą,— tarė jis ir nugėrė gurkšnelį vandens.— Dabar, kai kova baigta, dar liko daugybė visokio juodo darbo.

Senis pažvelgė į dangų, o paskiau į savo žuvį. Jis žiūrėjo į saulę labai atidžiai. „Dabar tik po vidudienio,— pagalvojo jis.— O pasatas stiprėja. Taisyti valus kol kas neverta. Mudu su berniuku sudurstysim juos namie.“

— Eik šen, žuvie,— tarė jis.

Tačiau žuvis nė nekrustelėjo. Ji tyliai vartėsi bangose, ir senis pats priplaukė prie jos.

Kada senis taip priartėjo, kad žuvies galva atsidūrė ^sulig laivelio priekiu, jį vėl apstulbino jos dydis. Bet jis atrišo nuo bitengo žeberklo virvę, išvėrė ją pro žuvies žiomenis, apsuko apie kardą, paskiau išvėrė pro kitą žiauną, vėl apvyniojo apie kardą ir, surišęs dvigubu mazgu, priišo prie bitengo. Po to jis perplovė virvę ir perėjo į laivelio užpakalį — užnerti kilpos ant uodegos. Natūrali sidabrinė žuvies spalva su violetiniu atspalviu pasikeitė ir pasidarė grynai sidabrinė, o dryžiai buvo tokie pat blyškiai violetiniai, kaip ir uodega. Jie buvo platesni už išskėstą vyro plaštaką, o žuvies akis atrodė visam kam abejinga lyg periskopo veidrodis arba lyg šventojų veidas procesijos metu.

— Tik šitaip ir tegalėjau ją užmušti,— tarė senis.

Atsigėręs vandens, senis pasijuto žymiai geriau. Dabar jis žinojo, kad nepraras sąmonės, ir jo galva prašviesėjo. „Ji sveria penkis šimtus svarų su viršum,— pagalvojo senis.— O gal ir dar daugiau.“ Kiek jis gaus už ją, jeigu mėsos išeis du trečdaliai Šito svorio, skaitant po trisdešimt centų už svarą?

— Be pieštuko nesuskaičiuosi,— tarė senis.— Be to, ir mano galva dar nepakankamai šviesi. Tačiau manau, kad didysis Di Madžio galėtų šiandien manim didžiutis. Tiesa, man nepritrynė nuospaudos ant kaulo. Bet rankas ir nugarą pasiutusiai skaudėjo. Kažin kas ta kaulo nuospauda? Gal ir mes ją turime, tiktai to nežinome?

Senis priišo žuvį prie laivelio priekio, prie užpakalio ir suoliuko. Ji buvo tokia didžiulė, jog jam pasirodė, kad jis prikabino laivelį prie didelio laivo borto. Atpiovęs gabalą virvės, jis pritvirtino

apatinį žuvies žandikaulį prie kardo, kad jos burna neprasižiotų ir būtų lengviau plaukti. Paskiau senis pastatė stiebą, pritaisė pagalį vietoj gafelio ir įtempė škotą; užlopyta burė išsipūtė, laivelis pajudėjo į priekį, ir, pusiau gulėdamas laivelio priekyje, senis ėmė plaukti į pietvakarius.

Seniui nereikėjo kompasų, norint nustatyti, kur pietvakariai. Jam pakako justi, kaip pučia pasatas ir kaip išsipučia burė. „Vertėtų užmesti blizgę ir pabandyti ką nors pasigauti maistui. Ne pro šalį būtų ir gerklę sudrėkinti.“ Tačiau jis nerado blizgės, o sardinės buvo pašvinkusios. Tuomet senis užkabino kobiniu, kuokštą geltonų Golfo srovės jūržolių, pro kurias plaukė, ir pakratė jas; iš jų į laivelį pasipylė mažytės krevetės. Jų buvo daugiau negu tuzinas; jos šokinėjo ir krutino kojytes nelyginant žemės blakės. Senis dviem pirštais nutraukė joms galvutes ir suvalgė jas, apkramtydamas kiautą ir uodegą. Krevetės buvo visiškai mažytės, bet serus žinojo, kad jos labai maistingos, ir jų skonis buvo pakenčiamas.

Butelyje buvo tikę keletas gurkšnių vandens, ir, užvalgęs krevečių, senis nugėrė ketvirtadalį. Laivelis plaukė gerai, įveikdamas visas kliūtis, ir senis valdė jį, pasibrukęs rumpelį po pažastimi. Jis visą laiką matė žuvį, o pakako seniui pažvelgti į savo rankas arba prisiliesti nugara prie laivelio, ir jis žinojo, kad tai neprisipatino jam, bet iš tikrųjų įvyko. Vienu metu, jau į pačią pabaigą, kai jis pasijuto labai blogai, jam dingtelėjo mintis, kad visa tai, gal būtų, tik sapnas. Netgi paskiau, kai pamatė, kaip žuvis pašoko iš vandens ir, prieš nukrisdama į jį, pakibo danguje, jam pasivaideno, kad visa tai kažkodėl nepaprastai keista, ir jis nepatikėjo savo akimis. Tiesa, tada jis matė gana nekaip, nors dabar jo akys vėl buvo tokios pat geros, kaip ir anksčiau.

Dabar senis žinojo, kad žuvis iš tikrųjų yra, o jo sužalotos rankos ir nugaros skausmas — taip pat ne sapnas. „Rankos gyja greitai,— pagalvojo jis.— Aš leidau nubėgu kraujui, kad neužsiterštų žaizdos, o sūrus vanduo jas užgydys. Tamsus įlankos vanduo — geriausias vaistas pasaulyje. Kad tik mano galva dirbtų kaip reikiant! Rankos savo darbą padarė, ir laivelis plaukia gerai. Žuvies burna sučiaupta, uodega guli tiesiai, mes plaukiame greta tarsi broliai.“ Jam vėl truputį aptemo sąmonė, ir jis pagalvojo, kas paganau ką veža namo,— jis žuvį ar žuvis jį? „Jeigu aš ją tempčiau buksyru, viskas būtų aišku. Arba jeigu ji gulėtų laivelyje, praradus visą savo didingumą, taip pat viskas būtų aišku. Tačiau mes plaukiame kartu, tvirtai priištį vienas prie kito; tegu ji velka mane, jeigu taip patinka jai. Juk aš įveikiu ją tiktai gudrumu; ji nė neketino ką nors blogo man padaryti.“ Jie plaukė ir plaukė, ir senis šlakstė savo rankas sūriu vandeniui, stengdamasis neprarasti aiškios nuovokos. Aukštai danguje slinko kamuoliniai debesys, o po jais plaukė plunksniniai, todėl senis žinojo, kad vėjas pūs visą naktį. Jis nuolat žvilgčiojo į žuvį, norėdamas įsitikinti, ar iš tikrųjų jos esama. Praėjo visa valanda, kol jį užpuolė pirmasis ryklis.

Ryklis pasirodė neatsitiktinai. Jis iškilo iš vandenyno gelmių, kada sutirštėjo tamsus žuvies kraujo debesis, o paskiau nusidriekė kokią mylią į jūros gelmę. Jis išplaukė greitai ir drąsiai, perskrodė ramų mėlyno vandens paviršių ir sublizgo saulėje. Po to jis vėl pasinėrė į vandenį, vėl pajuto kraujo kvapą ir ėmė plaukti pėdsaku, kurį paliko laivelis ir žuvis.

Kartais ryklis pamedavo pėdsaką. Tačiau jis arba vėl jį surasdavo, arba užuosdavo vos juntamą žuvies kvapą ir sekdamas įkandinėjo jį. Tai buvo labai didelis mako rūšies ryklis, sutvertas plaukioti taip greitai, kaip plaukia pati. greičiausia žuvis jūroje, ir visas jis buvo gražus, išskyrus nasrus. Jo nugara buvo tokia pat mėlyna, kaip ir kardžuvės, pilvas sidabrinis, oda lygi ir daili. Jis būtų niekuo nesiskyręs nuo kardžuvės, jeigu ne milžiniški nasrai, kurie dabar buvo smarkiai sučiaupti, nes ryklis greitai plaukė arti jūros paviršiaus, lengvai rėždamas vandenį savo nugariniu peleku. Už sučiauptų dvigubų ryklio lūpųėjo aštuonios eilės kreivų dantų. Tai nebuvo paprasti piramidės formos dantys, kuriuos turi daugelis ryklių. Jie panėšėjo į žmogaus pirštus, riestus kaip žvėries nagai. Ilgumo tie dantys buvo sulig senio pirštais, o iš kraštų aštrūs tarsi skustuvo ašmenys. Tokia žuvis sutverta maitintis visomis jūros žuvimis, netgi tokiomis greitomis, stipriomis ir gerai apsiginklavusiomis, kurios nesibijo jokio priešo. Dabar, užuodęs, kad grobis arti, ryklis skubėjo, ir jo mėlynas nugarinis pelekas taip ir skrodė vandenį.

Kada senis pamatė prisiartinantį ryklį, jis suprato, kad ši žuvis nieko nebijo ir elgsis taip, kaip jai patiks. Jis paruošė žeberklą ir pritvirtino prie jo virvę, laukdamas prisiartinant ryklio. Virvė buvo trumpoka, nes jis buvo atpjovęs nuo jos galą žuviai priištį.

Senio galva išsyk praskaidrėjo, ir jis buvo kupinas pasiryžimo, nors vilties turėjo ir labai nedaug. „Taip ilgai negalėjo trukti, nes per daug gerai viskas sekėsi“,— pagalvojo jis.

Senis metė žvilgsnį į didžiąją žuvį, stebėdamas, kaip artinasi ryklis. „Jau geriau būtų pasirodę, kad visa tai buvo tik sapnas. Aš negaliu jam sukliudyti manęs užpulti, tačiau, gal būt, man pasiseks jį nudėti. *Dentuso*¹,— pagalvojo jis.— Trauk velniai tavo motiną!"

Ryklis priplaukė prie pat laivelio galo, ir kai jis puolė žuvį, senis pamatė pražiotus nasrus, keistas akis ir išgirdo, kaip grikštelėjo jo dantys, kai jis suleido juos į žuvį truputį aukščiau uodegos. Ryklis galva buvo iškilusi virš vandens, o nugarą netruko pasirodyti, ir senis, girdėdamas, kaip grobuonies dantys garsiai plėšia didžiosios žuvies odą ir mėsą, smogė žeberklu rykliui į galvą toje vietoje, kur linija, jungianti jo akis, kryžiuojasi su Unija, einančia aukštin nuo jo snukio. Iš tikrųjų tokių linijų nebuvo. Buvo tiktai sunki, smailėjanti į priekį mėlyna galva, didelės akys ir taukšnojantys, rajus nasrai. Tačiau Šitoje vietoje yra ryklis smegenys, ir seras dūrė į jas savo žeberklu. Jis iš visų jėgų smogė žeberklu, laikydamas jį iki kraujų suraižytose rankose. Jis smogė jam, nieko nesitikėdamas, tačiau ryžtingai ir su baisia neapykanta.

Ryklis apsvirtė, ir senis pamatė jo pastėrusią akį, o paskiau jis vėl apsvirtė, dukart apvyniodamas aplink save virvę. Senis suprato, kad ryklis mirtinai sužeistas, bet grobuonis nenorėjo su tuo sutikti. Gulėdamas ant nugaros, jis daužė uodega ir čiauškino nasrais, plakdamas vandenį lyg motorlaivis. Vanduo, kur ryklis suplakė jį savo uodega, buvo baltas nuo putų; ryklis kūnas trim ketvirtadaliais iškilo virš vandens, virvė įsitempė, suvirpėjo ir pagaliau nutruko. Ryklis valandėlę gulėjo jūros paviršiuje, o senis vis žiūrėjo į jį. Paskiau jis labai lėtai nugrimzdo į vandenį.

— Jis nusinešė apie keturiasdešimt svarų žuvies,— garsiai tarė sėms.

„Ryklis nusitempė į dugną ir mano žeberklą, ir visą likutį virvės,— nusmelkė jį skaudi mintis,— o iš žuvies vėl bėga kraujas, ir kiti rykliai netruks pasirodyti."

Dabar, kai žuvis buvo taip sužalota, seniui nebesinorėjo žiūrėti į ją. Kada ryklis suleido į žuvį dantis, jam pasirodė, kad tai jį patį užpuolė grobuonis.

„Tačiau aš vis dėlto užmušiau ryklį, kuris užpuolė mano Žuvį,— pagalvojo jis.— Ir tai buvo pats didžiausias *dentuso*, kokį aš kada nors esu matęs. O man, dievaži, teko matyti nemažų ryklių.

Ką gi, per daug sklandžiai man viskas klostosi; ilgai taip negalėjo būti. Jau geriau tai būtų buvęs tik sapnas ir aš nebūčiau sugavęs jokios žuvies, o gulėčiau sau lovoje, pasiklojęs laikraščius."

— Bet Žmogus sutvertas ne pralaimėti,— tarė jis.— Žmogų galima sunaikinti, tačiau nugalėti jo neįmanoma.

„Vis tik gaila, kad užmušiau žuvį,— pagalvojo jis.— Man bus labai sunku, o aš netekau net žeberklo. *Dentuso* — žiauri, vikri, stipri ir protinga žuvis. Tačiau aš buvau protingesnis už ją. O gal ir neprotingesnis,— dingtelėjo jam mintis.— Gal būt, aš tiesiog buvau geriau apsiginklavęs."

— Negalvok apie nieką, seni,— tarė jis garsiai.— Plauk šituo kursu ir pasitik bėdą, kai ji ateis.

„Ne, aš turiu galvoti,— atšovė jis sau mintyse.— Juk tai viskas, kas man beliko. Tai ir dar beisbolas. Kažin ar didysis Di Madžio būtų patenkintas, pamatęs, kaip aš smogiau rykliui į smegenis? Žinoma, tai nedidelis daiktas,— pagalvojo jis.— Kiekvienas sugebėtų taip padaryti. Tačiau, kaip manai, ar tavo sužeistos rankos kliudė tau mažiau, negu kaulo nuospauda? Iš kur man žinoti. Mano kulnui nėra nieko blogo nutikę; tiktai vieną kartą į kulną įgėlė raja, kai užmyniau ant jos besimaudydamas; tuomet man sutraukė koją iki kelio, o skausmas buvo tiesiog nepakenčiamas."

— Geriau pagalvotum apie ką nors linksmesnio, seni,— tarė jis garsiai.— Kiekviena minutė tave vis labiau priartina prie namų. Dabar ir plaukti lengviau, kai tu netekai keturiasdešimties svarų žuvies.

Jis puikiai žinojo, kas jo laukia, kai įplauks į patį srovės vidurį. Tačiau dabar nebebuvo kas veikti.

— Nenusimink, dar yra išeitis,— tarė jis.— Aš galiu prižiūrėti peilį prie vieno irklės rankenos.

Jis taip ir padarė, pasibrukęs po pažastimi rumpelį ir užmynęs koja škotą.

— Štai,— tarė jis.— Aš nors senas, bet ne beginklis.

Pūtė gairus vėjas, ir laivelis greitai plaukė pirmyn. Senis žiūrėjo tiktai į žuvies priekį, jis atgavo šiek tiek vilties.

„Kvaila prarasti viltį,— galvojo senis.— Be to, rodos, tai nuodėmė. Bet negalvok apie tai, kas nuodėmė, o kas ne nuodėmė. Dabar ir taip yra apie ką pagalvoti. Po teisybei, aš menkai ir tenusimanau apie nuodėmes.

Nesuprantu jų ir tikriausiai jomis netikiu. Gal būt, aš nusidėjau, užmušdamas žuvį. Sutinku, nuodėmė taip daryti, nors užmušiau ją tik todėl, kad nemirčiau badu ir pamaitinčiau daugybę žmonių. Tuomet išeina, kad viskas, ką tik žmogus darai, yra nuodėminga. Negalvok apie nuodėmes. Dabar jau per vėlu apie jas galvoti, pagaliau tegu jomis rūpinasi tie, kurie gauna už tai

pinigus. Tegu jie sau galvoja. Tu gimei žvejų, kaip žuvis gimė žuvimi. Šventasis Petras taip pat buvo žvejys, kaip ir didžiojo Di Aiadžio tėvas."

Tačiau jis mėgo pagalvoti apie visa, kas jį supo; kadangi senis neturėjo ko skaityti nei galėjo klausytis radijo, jis daug galvojo, tame tarpe ir apie nuodėmes.

„Tu užmušei žuvį ne tik dėl to, kad pats apsisaugotum nuo bado ir parduotum ją kitiems kaip maistą,— galvojo jis.— Tu užmušei ją iš puikybės ir dar todėl, kad esi žvejys. Tu mylėjai žuvį, kol ji buvo gyva, myli ir dabar. Jeigu ką nors myli, tuomet ne nuodėmė jį užmušti. O gal dar didesnė nuodėmė?"

— Per daug galvoji, seni,— tarė jis garsiai.

„Tačiau tu jautei malonumą, užmušdamas *dentuso*,— pagalvojo jis.— O juk jis, kaip ir tu, maitinasi žuvimi. Jis ne tik ryja dvėselieną, ne tik yra nepasotinamas rajūnas, kaip ir daugelis ryklių. Jis — gražus ir kilnus sutvėrimas, nežinantis, kas yra baimė."

— Aš užmušiau jį gindamasis,— garsiai tarė senis.— Ir užmušiau jį puikiai.

„Be to,— pagalvojo jis,— visi vienokiu ar kitokiu būdu ką nors užmušinėja. Žūklė žudo mane lygiai taip, kaip ir neleidžia man numirti. Berniukas — štai kas neleidžia man numirti. Neapgaudinėk savęs, seni."

Jis persisvėrė per bortą ir atsiplėšė nuo žuvies mėsos gabaliuką toje vietoje, kur ryklis buvo suleidęs savo dantis. Senis kramtė mėsą, stengdamasis įvertinti jos kokybę ir skonį. Ji buvo kieta ir sultinga kaip jautiena, nors ir ne raudona. Mėsa nebuvo plaušinga, ir senis žinojo, kad turguje už ją gaus aukščiausią kainą. Tačiau jos kvapas nesulaikomai skverbėsi į vandenį, ir senis suprato, kad jam bus sunku.

Vėjas pūtė be perstojo. Jis kiek pakrypo į šiaurės rytus, o tai reiškė, kad nenurims. Senis žvelgė į tolį, tačiau nematė nei burių, nei dūmelio, nei kokio nors laivo korpuso. Tikėtai žuvys skraiduolės pakildavo priešais jo laivelį, pasklisdamos į abi puses, o vandeny geltonavo Golfo jūržolių salelės. Netgi paukščių nesimatė.

Senis plaukė jau dvi valandas, ilsėdamasis laivelio gale; jis kramtė žuvies mėsą, stengdamasis pailsėti ir atgauti jėgas, kai pastebėjo pirmąjį iš dviejų ryklių.

— Ai! — sušuko senis. Šitas žodis nepaaiškinamas,— tai nelyginant garsas, kuris nejučiom išsiveržia žmogui, kai jis jaučia, kaip vinis, persmeigusi jo delną, lenda į medį.

— *Galanos*,— tarė jis garsiai.

Senis pamatė, kaip netrukus virš vandens po pirmo peleko pasirodė ir antras, o iš rudų trikampio formos peleko ir smarkių uodegos mostelėjimų atpažino plačiasnukius ryklius. Jie užuodė žuvį, susijaudino ir, visiškai pakvaišę nuo bado, čia prarasdavo, čia vėl užtikdavo tą viliojantį kvapą. Šiaip ar taip, jie artėjo kiekvieną minutę.

Senis stipriai užvyniojo škotą ir pritvirtino vairą. Paskiau jis pakėlė irklą su peiliu, priištū prie jo. Senis pakėlė irklą taip atsargiai, kaip tikėtai galėjo, nes jam nepakenčiamai skaudėjo rankas. Jis sugniauždavo ir atgniauždavo pirštus, norėdamas nors truputį juos pramankštinti. Paskiau senis tvirtai nutvėrė irklą, kad rankos iš karto pajustų skausmą ir nemėgintų išsisukinėti nuo darbo, ir ėmė stebėti, kaip artinasi rykliai. Jis matė jų suplotas, plačiasnukes galvas ir plačius, baltai išmargintus krūtinės pelekus. Tai buvo patys bauriausi rykliai,— pasmirdę plėšikai, ryjantieji ir dvėselieną; kai jie išbadėję, jiems nieko nereiškia įkasti ir į irklą arba į laivelio vairą. Šitie rykliai nukanda vėžliams letenas, kai šie užsnūsta jūros paviršiuje, o smarkiau išbadėję, užpuola vandeny ir žmogų, net jeigu jis nekvepia žuvies krauju arba jos gleivėmis.

— Ai! — suriko senis.— *Galanos*. Na, prisiartinkit, *galanos*.

Ir jie prisiartino. Bet jie priplaukė ne taip, kaip mako. Vienas iš jų pasisuko ir nėrė po laiveliu, ir senis pajuto, kaip sudrebėjo laivelis, kai ryklis ėmė draskyti žuvį. Kitas spoksojo į senį savo siauromis geltonomis akutėmis, o paskiau, plačiai iššiepęs pusapvalius nasrus, puolė žuvį toje vietoje, kur ji anksčiau jau buvo apdraskyta. Aiškiai matėsi linija, nusitiesusi nuo rusvo jo viršugalvio išilgai nugaros, kur smegenys susijungia su nugarkauliu, ir senis smogė į tą tašką peiliu, pritvirtintu prie irklo; ištraukęs peilį, jis vėl suvarė jį į geltonas lyg katės ryklio akis. Ryklis atšlijo nuo žuvies ir, jau dvėsdamas, ėmė slysti žemyn, rydamas tai, ką jam pavyko atplėšti.

Laivelis vis krūpčiojo,— antrasis ryklis naikino žuvį, ir senis, atleidęs škotą, pasuko šonu laivelį, kad ryklis išplauktų iš apačios. Pamatęs ryklį, jis pasilenkė per bortą ir dūrė jam peiliu. *Jis* pataikė į minkštimą, deja, oda buvo kieta ir neleido giliau įsmeigti peilio. Smūgis skausmingai atsiliepė jam ne tik rankose, bet ir petyje. Tačiau ryklis, iškišęs iš vandens nasrus, vėl puolė žuvį, ir senis

tuomet smogė į patį suplotos galvos vidurį. Jis ištraukė ašmenis ir smeigė juos vėl į tą pačią vietą. Ryklis, kietai sučiaupęs žiomenis, vis dar kabėjo prie žuvies, ir senis dūrė jam į kairę akį. Ryklis tebesilaikė, suleidęs dantis į žuvį.

— Ak, šitaip? — tarė senis ir įsmeigė peilį tarp stuburo slankstelio ir smegenų.

Dabar tai buvo nesunku, ir jis pajuto, kad perkirto kremzlę. Senis apsuko irklą kitu galu ir įgrūdo jį rykliui į nasrus, stengdamasis juos pražiodyti. Jis pasukinėjo irklą, o kai ryklis nuslydo nuo žuvies, tarė:

— Keliauk žemyn, gala.no. Nerk žemyn visą mylią. Keliauk pas savo draugužį; o gal tai buvo tavo motina?

Senis nušluostė peilio ašmenis ir padėjo irklą į laivelį. Paskiau jis surado škotą ir, kai vėjas išpūtė bure., pasuko laivelį senuoju kursu.

— Tie nusinešė, turbūt, apie ketvirtadalį žuvies, be to, pačią geriausią mėsą,— tarė jis garsiai.— Man norėtusi, kad visa tai būtų tik sapnas ir aš nebūčiau pagavęs tos žuvies. Man gaila, žuvie, kad taip atsitiko.

Senis nutilo, dabar jo nebetrakė pažvelgti į žuvį. Pasrūvus krauju ir išmirkusi vandeny, ji savo spalva priminė amalgama, kuria aptraukiamas veidrodis, bet jos dryžiai tebesimatė.

— Man nereikėjo taip toli nuplaukti į jūrą, žuvie,— tarė jis.— Ir tau, ir man būtų geriau. Labai gaila, kad taip atsitiko.

„Nesnausk,— tarė jis sau.— Apžiūrėk, ar neperpjauta virvutė, kuria pririštas peilis. Ir sutvarkyk savo ranką, nes visko dar bus.“

— Gaila, kad neturiu kuo peilio pagalvoti,— tarė senis, patikrinęs virvutę ant irklo rankenos.— Reikėjo pasiimti galastuvą.

„Tau daug ką reikėjo pasiimti,— pagalvojo jis.— Tačiau nepasiėmei, seni. Dabar ne metas apie tai galvoti. Pagalvok, kaip galėtum išsiversti su tuo, ką turi.“

— Na ir prisiklausiau aš tavo patarimų,— tarė jis garsiai.— Nusibodo man jie.

Jis pasikišo rumpelį po pažastimi ir abi rankas panėrė į vandenį. Laivelis plaukė pirmyn.

— Vienas dievas težino, kiek nusinešė paskutinis ryklis,— tarė jis.— Tačiau žuvis smarkiai palengvėjo.

Jam nesinorėjo galvoti apie sužalotą jos papilvę. Jis žinojo, kad kiekvieną kartą, dunkstelėjęs į laivelį, ryklis nuplėšdavo gabalą mėsos ir kad žuvis, palikdama jūroje platų kaip plentas ruožą, dabar pasidarė prieinama visiems rykliams.

„Tokia žuvis galėjo išmaitinti žmogų visą žiemą... Negalvok apie tai. Geriau pailsėk ir pamėgink aptvarkyti savo rankas, kad apgintum Žuvies liekanas. Mano kruvinų rankų kvapas nieko nereiškia, palyginus su tuo kvapu, kurį dabar žuvis skleidžia vandeny. Be to, rankos nelabai ir kraujuoja. Jose nėra gilių įpiovimų. Gal būt, kraujavimas apsaugos kairę ranką nuo mėšlungio.“

Apie ką dabar man pagalvoti? Apie nieką. Geriau apie nieką negalvoti ir laukti pasirodant kitų ryklių. Man norėtusi, kad visa tai iš tikro būtų tik sapnas. Tačiau kas žino? Dar viskas gali pakrypti į kitą pusę.“

Kitas ryklis, taip pat plačiasnukis, pasirodė vienas. Jis prisiartino tarsi kiaulė prie lovio, žinoma, jeigu įsivaizduosime, kad kiaulė gali turėti tokius plačius nasrus, kurie apžiotų žmogaus galvą. Senis leido rykliui įsikibti į žuvį, o paskiau smogė peiliu, pritvirtintu prie irklo, jam į smegenis. Tačiau ryklis, mesdamasis į šoną, pasivertė ant nugaros, ir peilis nulūžo.

Senis atsisėdo prie vairo. Jis netgi nepažvelgė, kaip iš lėto skęsta didžiulis ryklis,— iš pradžių jis atrodė natūralaus dydžio, paskiau mažesnis, kol galų gale pasidarė vos įžiūrimas. Toks reginys visada žavėdavo senį. Bet dabar jis nepanoro į tai žiūrėti.

— Man beliko kobinys,— tarė jis.— Tačiau menka iš jo nauda. Aš turiu dar du irklus, rumpelį ir kuoką.

„Štai dabar jie ir įveikė mane,— pagalvojo jis.— Aš esu per senas ir nebepajėgiu kuoka užmušti ryklį. Tačiau aš kovosiu su jais, kol turiu irklus, kuoką ir vairą.“

Serus vėl įmerkė rankas. Artėjo vakaras, ir aplinkui matėsi tiktai jūra ir dangus. Vėjas pūtė stipriau, negu pirma, ir jis tikėjosi, kad greitai pamatys žemę.

— Pavargai, seni,— tarė jis.— Tavo dvasia pavargę.

Rykliai vėl užpuolė jį tiktai prieš saulėlydį.

Senis pamatė judant rudus pelekus žuvies paliktame ruože. Jie net neieškojo pėdsako, o plaukė tiesiai į laivelį vienas šalia kito.

Jis pritvirtino rumpelį, užvyniojo škotą ir išsitraukė kuoką iš laivelio galo. Tai buvo gal pustrečios pėdos ilgio nupjauta sulaužyto irklo dalis. Senis tegalėjo ją kaip reikiant nutverti tik viena ranka, tenai, kur buvo rankena, ir jis stipriai suspaudė ją dešiniąja, laukdamas prisiartinant ryklių. Abu jie buvo *galanos*.

„Palauksiu, kol pirmasis stipriai įsikibs į žuvį, o tuomet trenksiu jam per nosies galiuką arba tiesiai per kiaušą“, — pagalvojo jis.

Abu rykliai priplaukė kartu, ir kai senis pamatė, kaip artutinis ryklis išžiojo nasrus ir įsmeigė dantis į sidabrinės žuvies šoną, jis aukštai iškėlė kuoką ir sunkiai nuleido ją ant plačios grobuonies galvos. Jis pajuto, kad kuoka atsitrenkė į kažką tampraus ir kieto. Tačiau senis pajuto ir neįveikiamą kaulo kietumą, ir jis vėl iš visų jėgų smogė rykliui per nosies galą; ryklis nuslydo į vandenį.

Kitas ryklis, jau spėjęs užpulti žuvį ir atsitraukti, dabar vėl artinosi, plačiai išžiojęs nasrus. Kai jis puolė prie žuvies, įsikabino į ją, senis pamatė baltus mėsgalius, kyšančius iš jo nasrų. Senis užsimojo, tačiau pataikė tik į galvą; ryklis žvilgtelėjo į jį ir išplėšė gabalą mėsos. Kai ryklis atsitraukė praryti grobio, senis vėl smogė jam kuoka, kuri atšoko nuo kietos, standžios galvos.

— Nagi, prisiartink, *galano*, — tarė sėms.— Prisiartink dar kartelį.

Ryklis galvotrūkiškai puolė žuvį, ir senis tvojo jam tuo momentu, kai jis sučiaupė nasrus. Jis smogė iš visų jėgų, kiek tik galėdamas iškėlęs kuoką. Šį kartą pataikė į kaulą prie kiaušo pagrindo ir vėl smogė į tą pačią vietą. O ryklis tuo tarpu tingiai atplėšė nuo žuvies gabalą mėsos ir nuslydo į vandenį.

Senis laukė, ar vėl nepasirodys rykliai, bet jų niekur nesimatė. Paskiau jis pastebėjo, kad vienas ryklis sukasi ratu jūros paviršiuje. Kito pelekas buvo visiškai dingęs.

„Aš net nesitikėjau, kad galiu juos užmušti, — pagalvojo senis.— Anksčiau būčiau galėjęs. Tačiau aš juos smarkiai aptalžiau, ir kažin ar jie labai gerai jaučiasi. Jeigu būčiau galėjęs suimti, kuoką abiem rankom, pirmąjį tikrai būčiau nudėjęs. Netgi dabar, sulaukęs tokio amžiaus.“

Jam nesinorėjo pažvelgti į žuvį. Jis žinojo, kad pusė jos sunaikinta. Kol jis kovojo su rykliais, nusileido saulė.

— Greitai sutems, — tarė jis.— Tada aš, turbūt, pamatysiu Havanos pašvaistę. Jeigu per toli nuklydau į rytus, tai pamatysiu kurio nors naujojo kurorto žiburius.

„Aš negalėjau nuplaukti per toli nuo kranto, — pagalvojo jis.— Tikiuosi, kad niekas dėl manęs per daug nesijaudina. Jaudintis, Žinoma, gali tiktai berniukas. Tačiau jis pasitiki manimi. Daugelis senesniųjų žvejų taip pat jaudinasi. Ir ne tiktai jie, — galvojo jis.— Juk as gyvenu šauniame mieste.“ Jis daugiau nebegalėjo kalbėtis su žuvimi, nes per daug jau buvo ji sužalota. Jam dingtelėjo kita mintis.

— Pusžuve! — kreipėsi senis į ją.— Buvusi žuvie, gaila, kad aš per toli nuplaukiau į jūrą. Aš pražudžiau ir tave, ir -save. Tačiau mudu užmušėme daug ryklių, sužeidėm dar daugiau. Kiek tu jų užmušei per savo amželį, senoji žuvie? Juk ne veltui iš tavo galvos kyšo kardas.

Jam patiko galvoti apie žuvį ir apie tai, ką ji galėtų padaryti rykliui, jeigu laisvai plaukiotų jūroje.

„Man reikėjo nusikirsti jos kardą ir kapoti juo ryklius“, — pagalvojo senis. Deja, laivelyje nebuvo kirvio, o dabar nebeliko .nė peilio.

„Tačiau, jeigu turėčiau žuvies kardą, galėčiau prišti jį prie irklo rankenos, — koks ginklas išėitų! Tuomet mes išvien kovotume prieš ryklius. Ką tu dabar darysi, jeigu jie užpuls naktį? Ką tu gali padaryti?“

— Kovoti, — tarė jis.— Aš grumsiuos su jais iki paskutinio atodūσιο.

Tačiau tamsoje nesimatė nei pašvaistės, nei žiburių — buvo tiktai, vėjas, išpūsta burė, ir jam pasivaideno, kad jis jau miręs. Sudėjęs rankas, jis pajuto savo delnus. Jie nebuvo mirę, ir, sugniauždamas k atgniauždamas juos, jis galėjo pajusti skausmą, o tuo pačiu ir gyvybę. Jis atsišliejo į laivelio galą ir suprato, kad gyvas. Jam tai pasakė jo pečiai.

„Man reikia sukalbėti visas tas maldas, kurias aš pažadėjau sukalbėti, jeigu pagausiu žuvį, — pagalvojo jis.— Bet dabar aš per daug išvargęs. Geriau paimsiu maišą ir užsiklosiu juo pečius.

Senis gulėjo laivelio gale ir valdė jį, laukdamas, kada pasirodys žiburių pašvaistė.

„Nuplaukiau pusę kelio, — pagalvojo jis.— Gal būt, man pasiseks, parvežti namo nors žuvies priekį. Juk turėtų kada nors man pasisekti!.. Ne, — tarė jis sau.— Tu pasityčiojai iš savo laimės, taip toli nuplaukdamas į jūrą.“

— Nebūk paikšas, — tarė jis garsiai.— Nesnausk ir nepaleisk vairo iš rankų. Tau dar gali nusišypsoti laimė. Aš norėčiau nusipirkti nors trupučiuką laimės, jeigu ji kur pardavinėjama.

„O už ką tu ją pirksti? — paklausė jis save.— Nejaugi nusipirksi ją už prarastą žeberklą, nulaužtą peilį ir sužeistas rankas?“

— O juk galėjai,— tarė jis.— Tu juk bandei nusipirkti, laimę už aštuoniasdešimt keturias dienas, praleistas juroje. Ir nedaug trūko, kad tau būtų ją pardavę...

„Neprasimanyk niekų,— sudraudė jis save.— Laimė ateina pas žmogų įvairiu pavidalu, ir kas gali ją pažinti? Vis dėlto aš paimčiau nors truputį laimės, vis tiek koku pavidalu, ir užmokėčiau už ją, kiek tik reikalautų. Aš norėčiau pamatyti Havanos pašvaistę,— pagalvojo jis.— Aš trokštu daug ko. Bet dabar labiausiai trokštu pamatyti Havanos žiburius.“

Senis pamėgino patogiausiu įsitaisyti prie vairo, ir nugaros skausmas pasakė, kad jis iš tikrųjų nenumirė.

Jis pamatė miesto žiburių pašvaistę apie dešimtą valanda vakaro. Iš pradžių tai buvo vos pastebimas švytėjimas, koks pasirodo danguje prieš patekiant mėnuliui. Paskiau žiburiai ryškiau ėmė mirksėti už okeano vandenų, kuriuos pašiausė stiprėjantis vėjas. Jis vairavo tiesiai į tuos žiburius, galvodamas, kad dabar jau visiškai greitai įplauks į Golfo srovę.

„Štai ir po visam.— galvojo jis.— Gal būt, jie vėl užpuls mane. Bet ką gali tamsoje jiems padaryti beginklis žmogus.“

Jam gėlė visą sustingusį kūną. o nakties Šaltis dar labiau skaudino jo žaizdas.

„Tikiuosi, man nebereikės kovoti,— pagalvojo jis.— Kad tik nereikėtų pradėti kovos iš naujo.“

Tačiau vidurnaktį senis vėl grūmėsi su rykliais, žinodamas, kad šį kartą kova beprasmiška. Rykliai užpuolė jį visu būriu; jis matė tiktai ruožus vandeny, kuriuos braižė ryklių pelekai, ir švytėjimą, sklidusį nuo jų. kai jie šokdavo draskyti žuvis. Jis mušė kuoka per galvas, girdėdamas, kaip čiaukšį Žandikauliai ir krūpčioja laivelis, kai jie nuo apačios plėšia žuvį. Lyg pakvaišęs senis talžė kuoka į kažkokį daiktą, kurį jis tik galėjo girdėti ir paliesti, kai staiga pajuto, jog kuokos nebeturi. Senis išplėšė rumpelį iš įtvaro ir. suėmęs jį abiem rankom, mušė ir trunkė juo. kirsdamas smūgį po smūgio. Tačiau rykliai jau buvo laivelio prieky ir puolė čia po vieną, čia visi kartu, nusinešdami gabalus mėsos, kurie švytėjo jūroje, kai rykliai vėl pasisukdavo link žuvis.

Pagalvius vienas ryklys priplaukė prie pat žuvis galvos, ir senis suprato, kad viskas baigta. Jis tvojo rumpeliu rykliui per snukį ten, kur jis buvo apžiojęs kietą žuvis kiaušą, nenorėjusį pasiduoti jo dantims. Jis tvojo vieną kartą, antrą, trečią. Išgirdęs, kaip triokštelėjo rumpelis, senis trenkė rykliui suskilusiu drūtgalium. Jis pajuto, kaip drūtgalis įsmigo į mėsą, ir, žinodamas, kad jis aštrus, vėl smogė rykliui. Sis paleido žuvį ir atsitraukė. Tai buvo paskutinis ryklys iš to būrio, kuris jį užpuolė. Jiems nieko nebeliko suryti.

Senis vos vos gaudė kvapą. Burnoje jis jautė keistą skonį,— salsvą,- atsiduodantį variu, ir akimirksnį senis buvo išsigandęs. Bet visa tai greit praėjo.

Jis nusispjovė į okeaną ir tarė:

— Sprinkite, *galanos!* Ir tegu jums prisispjovė, kad užmušėt žmogų.

Senis žinojo, kad dabar jis galutinai ir nebepataisomai nugalėtas; sugrįžęs į laivelio galą, jis įsitikino, kad nulaužtas rumpelis tinka į įtvarą ir juo bus galima valdyti laivelį. Jis užsimetė ant pečių maišą ir nustatė kursą. Dabar laivelis plaukė visai lengvai, ir senis apie nieką negalvojo ir nieko nejuto. Dabar jam buvo viskas vis tiek, ir jis tik žiūrėjo, kaip greičiau ir geriau parvesti laivelį namo. Naktį rykliai puolė prie žuvis griaučių, ir atrodė, tarsi kas būtų rinkęs trupinius nuo stalo. Senis nekrepė į juos dėmesio ir niekuo daugiau nesirūpino, kaip tik laivelium. Jis tiktai pastebėjo, kaip lengvai ir greitai dabar plaukia laivelis, kai jo nebestabdo didžiulis žuvis svoris.

„Geras laivelis,— pagalvojo senis.— Sveikas ir nesužalotas, išskyrus rumpelį. O tai lengvai pataisoma.“

Senis jautė, kad įplaukė į srovę; jis jau galėjo žiūrėti gyvenviečių žiburius pakrantėje. Dabar jis žinojo, kur esąs, ir pasiekti namus jam buvo gryni niekai.

„Vėjas — visuomet mūsų draugas,— pagalvojo jis, o paskiau pridūrė: — Tiesą pasakius, ne visuomet. Ir didžiulė jūra — ji taip pat pilna ir mūsų draugų, ir mūsų priešų. O lova,— galvojo senis, — lova — mano draugas. Taip, būtent lova. Koks malonumas išsitiesti lovoje! O tai nepaprastai lengva, kai tu nugalėtas,— galvojo jis.— Aš net nežinojau, kaip tai lengva... Bet kas gi mane nugalėjo?“— paklausė jis save.

— Niekas,— tarė jis garsiai.— Aš tiktai per toli buvau nuplaukęs į jūrą.

Kai senis įplaukė į nedidelę įlanką, Terasoje žiburių nebesimatė, ir jis suprato, kad visi jau sumigę. Vėjas vis stiprėjo ir dabar pūtė smarkiais gūsiais. Tačiau uoste buvo ramu, ir senis priplaukė prie

žvirgždo lopelio po uolomis. Nebuvo nieko, kas jam padėtų, ir jis prisiryė kiek galėdamas arčiau. Paskiau išlipo iš laivelio ir pririšo jį prie -uolos.

Išėmęs stiebą, senis suvyniojo ant jo burę ir perrišo ją. Paskiau užsivertė ant pečių stiebą ir ėmė kopti, aukštyn. Štai tuomet jis ir pajuto, kaip baisiai buvo išvargęs. Senis stabtelėjo akimirksnį ir atsigręžęs gatvės žibintų atšvaistėje pamatė didžiulę žuvies uodegą, šmėžuojančią už laivelio galo. Jis pamatė baltą apnuogintą jos nugarkaulio liniją ir tamsią galvos masę su atsikišusiu kardu. Senis vėl ėmė kopti į viršų. Įkopęs į kalnėn, pargriuvo ir valandėlę gulėjo su stiebu ant pečių. Jis pabandė pakilti. Tačiau tai buvo ne taip lengva; jis ir liko sėdėti su stiebu ant pečių, žiūrėdamas į kelią. Prabėgo katė, kažkur skubėdama savo reikalais, ir senis ilgai žvelgė į kandin jos. Paskiau jis ėmė stebėti, kelią.

Galų gale jis numetė stiebą ir pakilo nuo žemės. Pakėlęs stiebą, senis vėl užsivertė jį ant peties ir ėmė pamažėle Žingsniuoti, į kalną. Uis ilsėjosi gal penketą kartų, kol pasiekė savo lūšnelę.

Įžengęs į lūšnelę, senis atrėmė stiebą į sieną. Tamsoje surado butelį su vandeniu ir atsigėrė. Paskiau atsigulė į lovą. Jis užsitraukė ant pečių antklodę, užsiklojo ja pečius, kojas ir užmigo, įsikniaubęs į laikraščius, išskėtęs delnais aukštyn atsuktas rankas.

Senis tebemiegojo, kai rytą berniukas įkišo galvą pro duris. Pūtė toks smarkus vėjas, jog laiveliai neišplaukė į jūrą, ir berniukas pamigo ilgiau, o paskiau, kaip ir kiekvieną rytą, atėjo į senio lūšnelę. Berniukas įsitikino, jog senis kvėpuoja; po to pamatė jo rankas ir pravirko. Patyliukais išslinkęs iš lūšnelės, jis nuėjo atnešti seniui kavos ir verkė visu keliu.

Aplink laivelį susirinko daug žvejų; jie apžiūrinėjo tai, kas buvo prie jo pririšta, ir vienas žvejys, atsiraitojęs kelnes, matavo virve žuvies skeletą.

Berniukas nelipo žemyn pas juos. Jis jau anksčiau buvo tenai nuėjęs, ir vienas iš žvejų pažadėjo jam prižiūrėti laivelį.

— Kaip jis jaučiasi? — šūktelėjo vienas žvejys.

— Miega,— atsiliepė berniukas. Jam buvo vis tiek, kad jie mato jį verkiantį.— Nereikia jo žadinti.

— Nuo nosies iki uodegos ji buvo aštuoniolikos pėdų ilgio,— šūktelėjo jam žvejys, kuris matavo žuvį.

— Tikiu,— tarė berniukas.

Jis nuėjo į Terasą ir paprašė skardinės kavos.

— Karštos kavos, daug cukraus ir pieno.

— Ir nieko daugiau?

— Ne. Vėliau pažiūrėsiu, ką jis galės valgyti.

— Na ir žuvyte! — tarė šeimininkas. — Kas galėjo pagalvoti, kad yra tokių žuvų! Tačiau ir tu vakar pagavai dvi puikias žuvis.

— Tebūnie prakeiktos tos mano žuvis! — tarė berniukas ir vėl pravirko.

— Gal nori ko išgerti? — paklausė jį Šeimininkas.

— Ne,— atsakė berniukas.— Pasakyk jiems, kad jie nevargintų Santjago. Aš dar sugrįšiu.

— Pasakyk jam, jog aš labai apgailėstauju.

— Ačiū,— tarė berniukas. ! Berniukas nunešė skardinę su karšta kava į senio lūšnelę ir pasėdėjo šalia jo, kol šis pabudo. Vienu metu jam pasirodė, kad j senis jau tuoj pabus, tačiau jis vėl pasinėrė į sunkų miegą, ir berniukas nuėjo į kitą kelio pusę pasiskolinti pas kaimynus truputį malkų kavai sušildyti. Pagaliau senis nubudo.

— Nesikelk,— tarė jam berniukas.— Se, išgerk.— Jis įpylė į stiklinę kavos.

Senis paėmė iš jo stiklinę ir išgėrė.

— Jie įveikė mane, Manolinai,— tarė jis.— Jie nugalėjo mane.

— Bet ji neįveikė tavęs. Žuvis juk tavęs nenugalėjo! — Ne. Iš tikrųjų ne. Tai atsitiko vėliau.

— Pedrikas apsiėmė prižiūrėti laivelį ir virves. Kur tu dėsi žuvies galvą?

— Tegu Pedrikas ją sukapoja. Bus masalas žuvims vilioti į tinklą.

— O kardą?

— Pasilik jį sau, jei nori.

— Noriu,— tarė berniukas.— Dabar mums reikia pagalvoti, ką veiksime toliau.

— Manęs ieškojo?

— Žinoma. Ir kranto apsauga, ir lėktuvai.

— Vandenyndas didelis, o laivelis mažutis, jį sunku pastebėti,— tarė senis. Uis pajuto, kaip malonu, kai yra su kuo pasikalbėti, užuot kalbėjus su savimi arba su jūra.— Aš pasigedau tavęs,— tarė jis.

— Ar tu ką nors sugavai?

— Vieną žuvį pirmą dieną. Vieną antrą ir dvi trečią.

— Puiku!

— Dabar mes vėl žvejosime drauge.

— Ne. - Aš neturiu laimės. Man visiškai nebesiseka.

— Velniop nesėkmė! — tarė berniukas.— Aš tau atnešiu laimę!

— Ką pasakys tavo tėvai?

— Nesvarbu. Juk vakar aš pagavau dvi žuvis. O dabar mes žvejosim su tavim drauge, nes man dar daug reikia išmokti.

— Teks įsitaisyti gerą perstekę ir visuomet ją laikyti laivelyje. Geležtę galima padaryti iš seno „Fordo“ lingės. Nugalšim ją Guanabakoje. Ji turi būti aštri, bet neužgrūdinta, kad nenulūžtų. Mano peilis tai nulūžo.

— Aš gausiu tau naują peilį ir nugalšiu lingę. Kiek dienų dar laikysis stiprus *brisa*?¹

— Gal tris. O gal ir daugiau.

— Per tą laiką aš viską paruošiu,—tarė berniukas.—O tu, seni, pasigydyk savo rankas.

— Aš žinau, ką joms daryti. Naktį aš išspjoviau keistą gumulą, ir man pasirodė, jog kažkas trūko krūtinėje.

— Pasigydyk ir tai,— tarė berniukas.— Gulkis, seni, o aš atnešiu tau švarius marškinius. Ir ko nors užvalgyti.

— Atnešk kokį tų dienų laikraštį, kai aš buvau jūroje,— pasakė senis.

— Tu turi kuo greičiau pasveikti, nes aš daug ko turiu iš tavęs išmokti, o tu juk gali mane visko išmokyti. Ar daug tu prisikentėjai?

— Užtektinai,— atsakė senis.

— Aš atnešiu laikraščių ir ko nors valgyti,— tarė berniukas.— Gerai pailsėk, seni. Aš paimsiu vaistinėj kokio tepalo tavo rankoms.

— Neužmiršk pasakyti Pedrikui, kad žuvies galva priklauso jam.

— Ne, neužmiršiu.

Kai berniukas išėjo pro lūšnelės duris ir ėmė leisti žemyn senu koralų keliu, jis vėl pravirko. Tą popietę į Terasą atvyko būrys turistų. Žiūrėdama, kaip rytų vėjas šiauria jūrą prie įėjimo į uostą, viena moteris tarp tuščių alaus skardinių ir negyvų medūzų pastebėjo ilgą baltą nugarkaulį su milžiniška uodega, kurią kibiojo ir plakė bangų mūša.

— Kas gi čia? — paklausė ji kelnerį, rodydama į ilgą didžiulės žuvies nugarkaulį, dabar jau tikrą atmatą, kuriai belieka laukti, kad bangos nuplautų į jūrą.

— Tiburon,— tarė kelneris.— Rykliai.— Jis ketino jai paaiškinti, kas atsitiko.

— O aš ir nežinojau, kad ryklių tokios dailios, taip gražiai išlenktos uodegos.

— Aš irgi nežinojau,— tarė jos palydovas.

Įkalnėje prie keliuko, savo lūšnelėje, senis vėl miegojo. Kaip ir pirmiau, jis miegojo kniūpsčias, o berniukas sėdėjo šalia ir saugojo jo miegą. Senis sapnavo liūtus.